קטן · תשרי · בכסליו · טבת · ניסן · תמוז

ז	הש	ריג אוטש יא בו	אול י בו	יודוא יב בו	תהאול ב יו בו	אל ב ז ומחצה יח	בו
ח	גכ ע	ריד יבגש כא בו	אול כא בו	יבוא כג בו	אולגש כו ואחר	יום ג ומחצה כט	בו
ט	כש	רטו יגגש כ בו	אול א בו	ארדוא ד בו	תה יום ד ז בו	יום ד ד ומחצה ט	סיון
י	זח	ריו אהגש יג בו	אול א יג בו	אה יוא יו בו	יום הוש יט בו	אל ו ומחצה כב	בו
יא	גכ ע	ריז אוטש כו בו	אול בכט בו	יוד ומחכז בו	תהאול ז יו בו	אל ז ומחצה ג	בו
יב	בש	ריח יזגש ו בו	אול גה בו	יד יומח ז בו	אאוש יא בו	יום יא ומחצ יג	בו
יג	זש	ריט יאטש יו בו	אול רטו בו	אבוא יח בו	תה יום ב כא בו	יום ב ז ומחצ כג	בו
יד	הח ע	רך אגגש כז בו	אול ו כז בו	אגיומח יא שש	יגוש ג בו	אל ר א ומחצ ד	בו
טו	גב	רכא ארטש ט בו	אול ז ט בו	יז דוא יא בו	תהאול ה טו בו	אל ה ומחצ יד	בו
יו	זש	רכב יהגש כ בו	אול א יט בו	יהיומחכז בו	אאוש כה בו	יום ו א ומחצ כז	בו
יז	הש ע	רכג יוטש ז בו	אול בכט בו	אזרוא גשב	תה יום ז ה בו	יום ז ז ומחצ ד	בו
יח	גכ	רכד אומש יא בו	אול ריא בו	אזיוא יג בו	יאוש יו בו	אל ב א ומחצ יט	בו
יט	בח ע	רכה אהטש כב בו	אול ה כב בו	יבר וא כה בו	תה אול ג כח ואחר	אל ג ז ומחצ יא	בו
א	זש	רכו יגגש ד בו	אול ו ג בו	יגי וא ה בו	ארוש ח בו	יום ד אומח יא	בו
ב	הכ	רכז ירטש יד בו	אול ז יד בו	אהרוא יז בו	תה יום א כב בו	יום ה ז ומח כב	בו
ג	בח ע	רכח אגגש כו בו	אול ב כו בו	אאוא כט בו	יום אוש ב בו	אל ד א ומח ה	בו
ד	זש	רכט אוטש ח בו	אול ג ז בו	יזדוא י בו	תה אול א יג בו	אל א ז ומח טו	בו
ה	הכ	רל יאגש יח בו	אול ד יח בו	יאיוא כב	אבוש כד בו	יום ב א ומח כו	בו
ו	בש ע	רלא יבטש כט בו	אול ה כח בו	אגדוא ששש	תה יום ג ד בו	יום ג ז ומח ו	בו

כאן יש תקופ' לגב שנים ולא [illegible]

סוף

דבר הכל נשמע את
האלהים ירא ואת מצ'
מצותיו שמור כי זה
כל האדם זה הפסוק אמר שלמה המלך
והוא היה חכם מכל האדם והיה מלך
על התחתונים ועל העליונים ואחר שראה
כל המעשה ונסה כל הדברים והודיע
כמה חכמות חתם כל דבריו ואמר סוף
של כל דבר הוא יראת השם וכן התחיל ב
משלי ראשית חכמה יראת השם ופיים
אשר יראת יי' היא תתהלל ואלו אדם א'
אחר היה מזהיר אותנו על יראת שמים
לא היו דבריו מקובלים [illegible] אומרים
עד שאין לו עסק אחר והוא פנוי לכך
[illegible] יראו את ה' אלא שלמה עשיר

עשיר מכל כדכתי' ויתן שלמה את הכסף
בירושלים כאבנים לו נאה לומר הבל הבל'
הבלים ואין לעסוק אלא ביראת ה' ומשה
רבי' ע"ה אבי כל החכמים והנביאים כת' ועתה
מה יי' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את
יי' אלהיך וכן דוד אומר ראשית חכמה יר'
יראת ה' מפני שאנו רואים את האדם
שהוא מחבר הברואים אשר ברא הא'
בעולם התחתון ויש בו הנשמה החכמה
המתבוננת סוד עליונים ותחתונים אבל זה
ידענו שהוא ענין כל הכוונות מזה הע'
העולם וכל מה שנבראו בעולם הזה הכל
הוא לצורכו ועל זה נתנה לאדם תורת אמ'
אמת להורותו דרך הישרה כי האדם הוא
חביב מאד לפני ה' כי אנו שרואים מ'

משתמשין כשורשי האדם הצדיק כמו שמצינו
מאברהם אבינו וכן ביצחק וכן ביעקב אמר
המלך הגדול אומ' וכת' ויגש אל מלך ויכל'
ודניאל אמ' שלח מלאכים ומיכנו שבו מלך ועד
הצדיקים כדכתי' ויהי בלילה ויגמן מלך ויך בם
כמחנה אשור ורבים כענינים האלה וכבר ידענו
שיש אדם שאין לו יתרון על שאר בני אדם עד
שאדם אחר שוה מנין רב מבני אדם אעפ"כ
שהם כלם ברגלות אחר ויסוד אחר לכן אלא של
שנפשו של זה המעלה עליונה אל מעלות העלי'
העליונה לכן כל חי יתן אל לבו לעלות אל מעלות
טובות ובעת שכבר הגיע אל מעלה טוב
לעולם יתחזק אל מעלה שהיא למעלה הימנה
עד שיגיע לתכלית הטובה ובזה יגיע לעולם
הגמול שהוא עולם הבא וכבר התאוה דוד להג'
להגיע אל טוב עולם הבא באומרו מה רב טובך א'
אשר צפנת ליראיך ואומר ירוין מדשן ביתך
וגו' והמעלה הזאת לא יגיע אליה אלא הרואי ל
לה כמו שאומר מי יגור באהלך ומי ישכון בהר
קדשך הולך תמים ופועל צדק ושאר הענין של
שם וכיון שהזכרנו יתרון מעלות האדם ראוי לנו
לבאר חשיבותו וגנותו טובתו ורעתו ויש לנו לבא
באיזה דרך ילך האדם ובאיזו ימנע מסילה סלולה
למען אשר ילך בה המשכיל דרך ישר ולהגיע אל
חפץ הגמול ועיקר כוונתנו לבאר מדותיו של הא'
האדם להודיע הטוב שבכל מידה ומידה וגם הרע
שבכל מידה יש להודיע כדי שיתרחק האדם מן
מהם מידות רבות יש באדם זו משונה מזו כגון
הגאוה והענוה הכעס והרצון האהבה והשנאה
ובאילו עוד רבות יש באדם שהוא בעל חימה כוע'
תמיד יש אדם בעל רצון בלא כעס יש אכזרי ו
יש רחמני יש בעל תאוה ואילו המידות מטין אות
לרעות לכן דעתינו לבאר המידות הטוב והרע ש
שבכל מידה ומידה ולומר לאדם שיעשה מיעוט
גם במידה הרעה וזה דבר טוב לאדם יעשה
דעת מסובן מורסן ומקמח סולת יש כמה בני
אדם אדם תאותם לתפוש הדרך הטוב והושכין ל אשר
בכל יום להשיג מעלות העליונות ואינם משיג'
כל אלה וזה הענין מחמ' שני דברים האחד
שאינו מכיר חסרונו והשני אעפ' מכיר אינו
טורח להשיג הטוב מועטים יש בעולם הנ'
המכירים האמת יש שאין בו חכמה להכיר
וכמו שאין הקטע יכול לעלות על
הסולם כך לא יוכל לעלות במדריגות החכמה
מי שאין בו תבונה יש שהוא חכם ונטבע
בתאוות העולם ומנעוריו עד שנמשים כל חכמתו

להשיג תאותו ולעשות רצון יצרו הרע והו'
והורגל מנעוריו במעשים הרעים עד שהם
קבועים בנפשו ולזה קשה מאד להמלט מ
מפח יקוש ראשית העונות ויש אדם
שיש בו חכמה להכיר וגם חפץ לילך בדרכים
הטובים אך לא היה אצל החכמים לשמוע מ
מהם הטוב ומתוך כך הולך במחשכים והוא
דומה לאדם שיש לו מטמון בביתו ואינו יודע
המטמון ומוכר הבית לאחר צריך אתה
לדעת שהאדם ברוב מידותיו זו משונה מזו וכל דעת
מידה ומידה מטרפת את האדם זו מושכתו
לכאן וזו מושכתו לכאן והייתר מפית האדם
לכן ליקח הרע שבכל מידה ומידה והוא דומה
לאדם שהולך במדבר שפוגעים בו דובים ואריות
וזאבים ועוד הרבה מינים משחיתים וכלן מקיפ'
אותו וצריך זה לבטוח עמו ולהלחם נגד המנ'
המשחיתים ואם יעלים עינו רגע אחד ישרפו
אותו כך האדם מידות הרעות המשחיתות
מקיפות אות לכן כגון הגאוה והתאוה והשנאה
והקנאה ואם יעלם עינו רגע אחד ידליקו המין
המידות הרעות ועל זה אמר דוד שויתי יי' נגד
תמיד אינו מתרשל אפי' רגע אחד ולעולם יראת
ה' על פני בכל רגע וצריך אתה לדעת שהא'
שהאדם בלא מלמד כבהמה אך לבו דומה ד
ללוח שהוא מוכן לכתוב עליו אם זה הלוח בי
כסיל ישרט עליו שריטות והבלים עד שיקלקל
הלוח אבל החכם כותב על הלוח חכמתו וסדרי
ענינו ומגיע בזה לתועלת גדולה כך לב האדם
השוטים יכתבו על לוח לבם חקקי און [illegible]
מחשבות הבל וריק והמשכילים יכתבו על לוח
לבם מכתב האלהים שהוא יסוד התורה והעיונות
וחכמות תיקון המידות עד אשר יזהירו כזהר
נפשותם כזוהר הרקיע ועל זה אמר שלמה כ
כתבם על לוח לבך

על הגאוה הנ'

הוזהרנו בתורה כדכתי' השמר
לך פן תשכח את יי' אלהיך וגו' וכתי' ורם לבבך
ושכחת את ה' אלהיך ואמרת בלבבך כחי ועו
ועוצם ידי עשה לי את כל החיל הזה וכתיב
וזכרת את ה' אלהיך כי הוא נותן לך כח לעשות
חיל צריך האדם ליזהר שלא יתגאה בממונו
ולא בעשרו ולא בחכמתו ולא בגבורתו ולא במראיו יפה
ולא במאכלו ולא בבגדיו ולא ברגליו ולא במלבושיו
ולא בדבריו ולא בפרנסותיו בכל אלה יזהר ש'
שלא יתגאה ויזהר מאד גם במחשבתו [illegible]
שלא יתגאה ולא בדבריו יזהר מאד מאד שלא
יתגאה בלבו שנ' תועבת ה' כל גבה לב אפי' את

אין לו גבהות ואין לב בלבד נקרא תועבת יי׳

ועתה נבין הדעות הנגררות אחר הג׳
הגאוה׳ האחת רדיפת הכבוד
השנית מחלוקת כמו קרח׳ השלישית שנאה
הרביעית קנאה׳ החמישית שכחת ה׳׳ כי
כל זמן שיעריך האדם לקשט עצמו ולהתפאר
אין לו פנאי לזכור אחריתו והמתקשט עצמו
עצמו קרוב לזמה׳ השישית הגאוה מביאה
לידי תאוה שיתאוה למאכלים טובים ולבגדי׳
נאים ולבנות פלטרין נאים ואלו אין יד הגאוה
משגת ויבא לידי גנבה וגזילה׳׳ שמא יאמר
האדם הואיל והגאוה היא מדה רעה כל כך
אפרוש ממנה ביותר עד שלא יאכל בשר
ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ילבש מלו׳
מלבושים נאים ולא מלבושים קרועים מלוכלכים
על זה נאמר אל תהי צדיק הרבה ואל תתח
תתחכם יותר למה תשומם ודרך ישרה
והדרך שיהיה נקי בכל ענייניו כי הנקיות היא
תפארת של מעשים טובים ולבוש מלבושים
בינונים העשיר לפי עושרו והעני לפי עניו
ולא יהיו מתוקנים כבגדי גסי הרוח ולא יהיה
על בגדיו כתמים של שמן ושומן ולא שום
טינופת גם מאכלו יהיה נקי והכלים אשר
הוא משתמש יהיו נקיים גם שולחנו יהיה
נקי וביתו יהיה נקייה גם גופו יהיה נקי
ויזהר לרחוץ פניו ידיו ורגליו ולפעמים כל גופו
כללו של דבר כל ענייניו יהיו נקיים וכל המדו׳
המעורבין כזה לשם שמים שכרו גדול מאוד׳׳

דרך בעלי הגאוה לבזות כל האדם בפיהם
ובלבם והם משבחים עצמן ומחז׳
ומחזיקים בליבם כל אדם קטן מהם ומחזיק׳
טובה לעצמן כשעושין מצוה קטנה הם
חושבים שעשו דבר גדול ומתוך שהם חוש׳
חושבין שהם גדולים הם מתביישין לשאול
דברי תורה משום אדם ומתביישין להודות על הא׳
האמת ולא יחושו על כבוד שמים רק שיהיה
להם העולם שהם גוזרים ואומרים כאשר יש להם
דין ואלו המתגאים תמיד הם שואפים
בקבלת חבריהן ובקלונו ידעו גם גם מכבד
מתכבדים בקלון חבירו׳ וכל אלו הן מידות
רעות המתגאה בחכמתו ובמעשיו הטובים
הוא מפסיד שכרו כל שכן מי שמתגאה בה׳
בחכמה ובמעשים שאין בו שזו היא מידה
רעה שאין תקנתה׳׳ ודע שהגאוה מחריב׳
שכר כל מעשיו לשם שמים בגלוי ובסתר׳
וכל מעשה שיעשה האדם גם כל מעשיו

שיעשה יהיה כוונתו להגיע רצון הבורא ל׳
לבד ולא יקנה רצון בני אדם ולא כדי להגיע
אל רצון האלהים יתברך ויתע׳ ולא יחפוץ לקבל
שבח על מעשיו הטובים או לקבל כבוד רק לב׳
לכבוד האלהים ויעשה כל מעשיו לשם האלהים
המשגיח על הלב שנ׳ אני יי׳ חוקר לב וכתיב הנ׳
הנסתרות ליי׳ אלהינו לכן ידע הגאוה אם לא יזהר
בחכמה ובזריזות להנצל מן הגאוה יע״ש שיש
בידו תורה ומעשים טובים עונשו מרובה מאוד
כי היצר הרע אורב לאדם ומלמד לאדם שעות
ורזיות להביאו לידי גאוה׳ כי היצר הוא יועץ
לב האדם ובכל שעה חושב להפילו ואינו רו׳
רוצה לשאר אויבים כי כל אויב שיהיה לך
אם תנצח אותו ג׳ פעמ׳ או ד׳ יסתלק ממך אבל
היצר לא ירפך ולא יעזבך אם תנצחהו מאה
פעמ׳ אפי׳ הכי לא יניחך ועל זה נאמר אל תאמין
בעצמך עד יום מותך כי כל זמן שאתה לך
ויום ינצחך בקל שבקלות סוף שינצחך בחמו׳
שבחמורות׳׳

תחבולות

תחבולות וש׳
של היצר הוא מקשה לב ש׳
של האדם ומגביהו וממתיק לו הגאוה ושאר
מידות רעות ומשכח מלב האדם עונש של
גהינם ומעביר ממנו מוראו ופחדו של הדין
הגדול ומשכח מלבו יום המיתה ומביאו בטחון
בטחון בלבו שיחיה ימים רבים ויאמ׳ לאדם
אפי׳ אם תעשה עבירה פלוני עדיין תוכל
לתקן טרם תמות ורבים עשו כמו כן טרם
היצר לאדם עד שלא יתבונן לאחריתו ויש׳
וישים כל כוונתו על זה העולם הכלה והאובד
ואם ישנו אדם שהוא כשר במעשיו ומתנ׳
ומתרחק מעבירות בכל יכולתו לעולם יכנס
בו היצר הרע לבלבלו וכך יאמר לך היצר
כבר הגעת למעלת חסידים וראוי לך להתנ׳
להתפאר עתה ולהשתדל כדי להיותך בעיני הע׳
העולם חן ולהחניף להם ולגלות להם חכמתך
וצדקתך כדי שיאהבוך ויבואו לך ויאמרו לך
כל מי שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום
נוחה הימנו וכל זה שקר וכזב כי יכי בני
אדם יושבי העולם אוהבים אותם ומכבדים
שונאים אותם אלא פי׳ שכל מי שרוח הבריות נוחה
הימנו לא מפני שהחניף להם אלא משום
מעשים הטובים שעושה ואוהבים אותו זה
סימן גדול שהמקום אוהב אותו׳ ואומר כדי
יתפאר לגלות חסידותך כדי שישמעו ויאחזו
ויעשו כמוך כל זה מבלבל היצר רק לאחריו
יכול לגלות כדי שיעשו וגם בזה אל יעבירהו
דבר

אם יברך בני אדם היצר יפתך ויאמר
לך ראה אתה חשוב שהעולם מכבדין
אותך אם תעשה שום מצוה היצר יפתך
לעולם להתגאות׳ וזה חולי גדול מן היצר
שהוא מייעץ שלא להיות ביושנה כי יאמר
לאדם למה תעשה מעשיך ומשובח בני אדם
והלא פלוני ופלוני עושים כך ואתה שואג להם
יהיה גם לך אם אדם לומר היצר מגביה לב
האדם לעמוד הרבה ויאמר לאדם מה מועיל
המצוה ובזה גורם שיעשה חכמות תבלותיך
ישפט הכל׳׳ בעת שאתה עומד בתפ׳
בתפילה הנה היצר יכנס במחשבותיך ומח׳
מחשבות אחרות כדי לבלבל תפילתך
פעמים שהיצר מייעץ לאדם לעשות מצוה
כדי להביאו לידי עבירה׳ כיצד אם האדם קל
עליו ללמוד בקביעות אז היצר מייעץ לעשות
מצוה כדי שיבטל תלמודו ויהיה הפסדו מר׳
מרובה משכרו׳ כללו של דבר כל ענייני יצר
הרע כולם הם להפיל את האדם ומעשה הטוב
הוא כמו שומר המלך לשומרו ומחטא לו וה׳
ודומה לו כמלך והוא יודעו ומייעץ לו עצות
שהוא עצמו שהם לשונאו וכוונתו כדי להפ׳
להפילו׳ לעולם מגביה לב האדם לעמוד ולעש׳
לעשות מצות יותר ממה שיוכל לסבול וה׳
ומעביר לו מעשיות כלומר לעשות דבר גדול
ובצדקותיו שלא יוכל לעשות חסד כל כך כמו
שעושה אז ימנע ממנו לעשות המעט
שיש לו יכולת לעשות׳׳ בעת אשר
תעשה מעשה הטוב תבחן בעצמך ותדע אם
אותה מידה הגמול אם מן הוא שלם ואם מאין
מאחרים אינו שלם׳ גם תבחן אם זה המעשה
אשר תעשה לפני העולם אם היית עושהו
ביחוד בחדרי חדרים כמו העניין כאשר אתה
עושה לפני רבים ואם יתברר לך זה אז מע׳
מעשיך שלם׳ כל זה שפירשנו מעניין זה
יצר הרע אינו כי אם עיקר בם עד ומורה
שהוא חייב להזהר ולשמור עצמו ממנו כי
בכל מעשה ובכל מידה יבוא היצר לקלקל הע׳
העניין ואותו פתחנו פתח ליראת השם
והודיע להם עניין היצר כי יש קנה בני אדם
ההולכים בתומם ואינם נותנים לב על קלקול היצר
והמשכילים יסלקו יצר הרע מקרבם ויזהירו
עבודתם כזוהר הרקיע ויע״ש שהגבהות היא
מידה רעה אך לעניין שכח והודאה ומותר
בתפילות חכמים ומורה אם לפניך שגורת חלוף
ויושבי בית המדרש ולא טעה חלקי מיושבי

קרשות וכן אומרים מה טוב חלקינו ועל זה
עושה יגבה לבו בדרכי יי׳ ונ׳ בזאת יתהלל
המתהלל השכל וידוע אותי׳ ומתהלל בשם
קדשו כל זה העניין אוהב את השם ושומרו
כשם שקדמהו לעבודתו לא שיהיה שומרו
בדרך גאות ולעניין עולם זה׳ אך לעולם יגבה
נפשו ותעלה ויתרעם על נפשו תמיד כמה
שמקיים מעבודת הבורא׳ גם הגאוה
טובה נגד הרשעים להוכיחם ולהכלימם
ולספר להכניע להם כמו מרדכי להמן׳ וידע על
הטוב ויזהר על הרע כפי יכולתו׳ הגאוה מבי׳
את האדם לידי שפלות שנ׳ גאות אדם תשפילנו׳

בעת אשר יראה האדם אשר הגאוה מתג׳
מתגברת בלבו יצריך לחשוב דברים המכניעים
את לבו שכמו תטיפה סרוחה וישוב לעפר ויתן
דין וחשבון לפני הקב״ה ויחשוב כמה גורם שמ׳
שמתגאו ועברו מן העולם ואת וגאותם כ׳
כלא היו ומה הועילו גאותם׳ גדר להתרחק
מן הגאוה ומשאר מידות רעות הרוצה לב׳
לעקור הגבהות מלבו מכל וכל לא יוכל לעשות
זה כמחשבה לבד אלא מתחילה יצריך להתרחק
מן הגבהות עד קצה האחרון׳ כיצד אדם
שהיה רגיל להתלבש בגדים נאים והיה רגיל ב׳
לדבר דברי גאוה אין לו תקנה לעקור כל הגאוה
מלבו עד שיתנהג בעצמו כבר אין ישב לעומה
מן הכל ולא ילבש בגדים אלא בגדים גרועים
ויהיה בשתיקה מאוד מאוד וכן ינהג בעצמו
ימים רבים ובזה העניין יעקר מלבו כל הגאות
ואחר כן ירגיל עצמו לדבר בענוה וכן מי שנ׳
שהוא מתחילה ינהג בעצמו ימים רבים וכן דר׳
העניין שלא יקפיד שום דבר ואפי׳ אם הכוהו
וקללוהו לא יחוש וישתוק ויעשה כך זמן מ׳
מרובה עד שיעקר החימה מלבו ואז יחזור
לדרך הבינוני ועל דרך זה יעשה בשאר מידות
רעות מתחילה מתרחק ממידה הרעה עד
שלא יוכל להתרחק יותר ויעשה כך זמן מר׳
מרובה ואז יחזור ויתפוש דרך הבינונים מכל
לתפוש מתחילה דרך הבינוני אי אפשר׳ זה
כל אדם אשר רעתו נמשך לעבודת הבורא
ולוקח הטוב שבכל מידה ישים זה הדרך לפניו
ולפני חבירו ועל זה נאמר ושם דרך אראנו
בישע אלהים׳׳

שער הענוה

הוא שורש ומעוז
ומעשה הענוה הוא
מקובל לפני השם שנ׳ ולענוים יתן חן׳ ומי שי׳
שיש לו חן בעיני חבירו הוא עושה לו שיעשה

ובקשותו גם משה רבי' ע"ה נשתבח במדת
ענוה שנ' והאיש משה ענו מאד ומדה
היא הענוה היא הכנע ושפלות הנפש וחושב
עצמו שאין להיות גבוה בעצמו ויכנע ושפל
רוח ורך הלבב ורוח נשברה"

שורש הענוה

עד הבורא שיחשוב
מעשיו בעצמו ש'
שלא ושקט ובריא ועשיר יושר הבורא הטיב
עמו טובה מחסרון ושהוא אינו ראוי לאותה
הטובה וכן יחשוב בעצ' אף על המעט ש'
שיש לו אינו ראוי לאותו מעט ויראה בע'
בעולם שיש יותר עניים ממנו כי כל אדם
יצטרך לעולם נבזים ושפלים ונדרכים יותר
ממנו ויחשוב גדולות הא' ורוממו תפארתו
ויחשוב מה אני הלא אני בריה שפלה מאד
ואני עומד בעולם השפל והכלה ויחשוב כל מה
שיוכל לעשות ומעשים טובים אינם כי אם
כמו טיפה בים נגד מה שאני חייב לעשות
ויעשה כל מעשיו לא לשם כבוד ולא להחניף
ולא לשום הנאה אך יעשה הכל לשמו הגדול
ובכל יכולתו יתרחק מן הכבוד ואם מספרים
עליו לעז יודה ובורחו על אשר נודע לעולם
מעט מחרפתו ויתנהג בענוה במשאו ובמתנו
על בני אדם בעניין הממון לעשות לפנים משור'
הדין עם כל אדם ועיקר שיכניע לאותם ש'
שהם תחתיו כגון לבני ביתו ולמשרתיו ולאותם
העניים שמתפרנסין והוא אינו צריך להכבד
ואינו ירא מהם והכנע ליתומים ולאלמנות
ולגרים וסובל טורחם ומשאם ושומע חרפתו
ואינו משיב מחמת גודל ענותנו זו היא ע'
עיקר הענוה ועוד יש ענוה כגון הכנע לפני
רבותיו ולפני הצדיקים וחושב בלבו אילו הן
עמ"י השם ושפל עיניו לפניהם ומכבדם
גם יחשוב יכניע לפני החכמים כדי שיקרבוהו
וילמדוהו ויוכיחוהו ויורוהו דרכי השם ויהיה
עומד לפני תלמידיו לפרש מתוק ובסבר פנים
לגדול ולקטון כפי עניינו ויהיה עמו לשאול
מקטנים וללמוד מהם מה שאינו יודע
הענוה נכרת באדם בשלשה דברים"

הראשון

מחזק כעסו על מי שמכעיסו
מאד ויש לו כח להנקם ומוחל
מחמת ענוה" השני כשיש לו הפסד גדול
אז שיאמרהו בטוב ובאהבה ושותק ומצדיק עליו
הדין" השלישי אם ישמע שהעולם משבחי'
אותו על חכמתו ועל מעשיו הטובים שלא ישמח
ימצא לבו על השבח ההוא ואם ספרו עליו
מעשים רעים אם אמת הדבר לא יחפש א'
אמתלאות ונקיות עצמו אך יוסף שפלות לפני
המקום ויודה על אשר גלה לו מעט מחרפתו
כדי לייסרו ואם ספרו עליו שקר אל יכלים
המספר ולא יכעוס עמו כללו של דבר יהיה ש
שוה לו השבח והגנאי ואין נקרא ענו עד שלא
שומע חרפתו ושותק" הרביעי אם הבור'
מטיב לו בעושר ובבנים ונתן לו חכמה יתירה
יוסיף ענוה ושפלות לפני המקום ויכבד בני אדם
וייטיב להם יותר מבתחילה ולא על שום ירבה
ממון עשרו ולא יעשה הזיק בממונו לשום אד'
ולא ישים חכמתו על הבלי עולם זה ולא יתחכם
להריע לשום אדם" החמישי כגון שהוא
עושה רע לאדם אחר במעשה או בדברים וה'
הולך מעצמו ומפייסו ואעפ"י שהוא אינו נה'
נהנה מאותו אדם ואינו צריך לו לשום דבר
ואינו ירא ממנו ולא ממה ענוה הולך ומפייסו"
הששי שיתנהג במענה רך ובקול נמוך ולא
יתעסק בבגדי המלבושים כמו שנ' ועתה הורד
עדיך מעליך וזה זה שאומר בענוים דרך ענו'
במשפט וילמד ענוים דרכו ואומ' עקב ענוה
יראת השם והשכינה שורה עליו שנ' ואשכון
את דכא ושפל רוח וג' הקיצו ורננו שוכני עפר
מי שנעשה שכן לעפר בחייו וכת' רם השם
ושפל יראה ומי שמשים לבו כבשר תפילתו
נשמעת דכתיב יבא כל בשר להשתחוות וג'
זבחי אלהים רוח נשברה וכת' לב נשבר ונדכה
אלהים לא תבזה" העני שוחה בחלקו הן רב
הן מעט מידת הענוה לדון כל האדם לכף זכות
ולהחזיק כל אדם יותר טוב ממנו הן זקן הן נער
הן עני הן עשיר הן חכם הן טיפש כולם הם
בעיניו טובים ממנו ומי הענו הם שנכחים
כי העולם רואים לכבדו וגם אחריו רבים"
מי שהוא נבזה בעיניו הוא גדול ומכובד בע'
בעיני העולם אך לא יהיה ענו לפני הר'
הרשעים בגילוי רשעתו ולא יוכיחם יש ענ'
ענוה רעה מאד כגון אלו ההולכים בענוה
במלבושיהם כדי למראות העולם ולפני העולם
שהם חסידים ופרושים ובסתר עושים רעה
ומחניפים למי שאין להחניף וזאת הענוה
היא יותר רעה מן הגאוה"

כתר החכמה

היא הענוה ואיזהו
בן העולם הבא מי ש
שהוא ענו ושפל ורך עולם הבא נברא ביו"ד
שהיא האות הקטנה עבור שהענוים זוכים
לבא שם ואות ראשונה של השם של ד' אותיו' ת
ש היא יוד להודיע שהוא שוכן בענוים ומחר
להם תשועה כדכתי' יפאר ענוים בישועה"

שער הבושת

אמרו חכמים
הבושת הוא הק'
השכל והשכל הוא הבושת וראוי אדם להנ'
להנהיג עצמו במדת הבושת כי הבושת
היא גדר גדול לפני כל העבירות כי רוב העולם
נמנעים מכמה עבירות מחמ' הבושת ומת'
ומתוך שלא לשמה בא לשמה אך המעלה הע'
העליונה במדת הבושת להתבייש לפני השם
בעניין שנ' ואומרה אלהי בושתי ונכלמתי להרי'
אלהי פני אליך" וצריך אדם לדעת
אעפ"י שהבורא נעלם מעיני כל חי הוא מבין
בלבבות ונגלה במחשבות ויש בזאת מדרגת
הבושת בהתבודדו ויחשוב בגדולות השם וכו'
ובזוכרו תמיד כי השם רואה מעשיו ויצפה
מחשבותיו ובזה יצריך האדם להזהר כי השם
רואה מעשיו כשהוא עושה העבירות שלא
יעזבם מחמ' הבושת אלא יחשוב שיעזבם
לכבוד הא' ברוך הוא ולפניו יתבייש" ואמרו
חכמים כל העושה דבר ומתבייש מוחלין בו
ומוחלין לו כל עונותיו" ועוד אמרו בושת פנים
לגן עדן" יזהר שלא יחשוב אם יעשה דבר
שיהיה בסתר אם היה מתבייש אם יהיה
נודע בעולם" לעולם לא ימנע שום מצוה
עבור בושת כגון מצוה שלא יהגו העולם
לעשותה ומשחקים את העושה בה ולא יתבייש
משום אדם בעשותו המצוה" גם אם נהגו
אנשי העיר להסתכל בנשים ומתביישין ומג'
ומתלוצצין בדי שנמנע יסכל הטוב הבושת
ולא יסתכל בהם ולא יתבייש לשאול דבר תורה
שאינו יודע כי זה הבושת אינו טוב" ועל זה
אמרו חכמים לא הביישן למד" חסיד נקרא
על שם הבושת כי מנהג של חסידה חיורתן
וכתי' לא עתה פניו יחורו ומנהג של חרפה
היא לבן הוי חיסורה וכל זה ומה כי החסיד
צריך לסבול בושת כדי לקיים התורה"
וצריך להעביר הבושת ומעל פניו במקום הר'
המצוה ואז יקרא חסיד ובזה יגיע לנבואה
כדכתי' אז דברת בחזון חסידיך ויגיע כבוד
בבושתו ליראת השם ולמען תהיה יראתו על פניכ' תהיה
ומיזו היא יראה הניכרת על הפנים הוי אומר
הוי היא הבושה" ויזהר מאד שלא לבייש
שום אדם ואפי' במקום מצוה ואמרה תורה
לא תשא עליו חטא כללו של דבר לא יע'
יעשה שום אדם לחבירו שיתבייש בו זולתי ל'
להוכיחו אם לא קיבל בנחת ובסתר שאז יצריך
לביישו ולהכלימו להחזירו למוטב" אמרו
חכמים המידה הזאת היא מעלי הנפש היק' ה
והיא לעומת השלמות הגוף ומי שמתבייש מ'
מעלתו מתגדל ויותר מתכונן ומובחר"

שער העזות

היא מידה גרוע ברוב
מעלותיה ונקרא רשע
כדכתי' העז איש רשע וכת' בזונה מעזה
פניה ותאמר לו" ואמרו חכמים עז פנים לגהינם
ומדות היא רעה מאד אם מעיז פניו נגד מוכיח
או אם הוא מעיז פניו וכופר בפיקדון או במלוה
אבל זאת המידה היא טובה מאד בעבודת הב'
הבורא להעיז פניו נגד הרשעים ולהקשות
עורף ולגרום שלא להודות על שקריהם ומרע
ותועבותיהן" וצריך להעז פניו בקיום המצוות
אף אם ישחקו בו" וצריך להעז פניו לשאול מה
שאינו יודע" וצריך להעז פניו נגד בני אדם
להוכיחם" וצריך להרחיק זאת המידה ברובי
מקומות"

שער האהבה

כל האהבות שיאהב
האדם הכל יאהבם
לשם שמים אהבת בנים תהיה על דרך זה
להדריכם בדרכי הצדק וללמדם לעשות
משפט וצדקה כדכתי' והודעתם לבניך ולבני
בניך וג' ובאברהם כי ידעתיו למען אש'
אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו" אבל לא
יאהב אותם עד שלא ייסור אותם וירחם
אלא כשורות לכם ויאהב ממון למען שלא
יצטרך לחמוד ממון אחרים ולא יצטרך לגזול
ולגזול ושלא יצטרך לקבל צדקה אך ממנו
יפרנס אחרים וילבש אחרים העניים ויאכילם
ויחזיק בממונו יראת השם וגם מחמת עשרו
יפנה עצמו מעסקי הבלי העולם הזה ויקבע
עיתים לתורה הואיל שיש ספוק בידו ולא יבטח
ברוב חילו והמצוות אך יקנה בממונו הכלה
חיי העולם הבא" ויאהב אשתו עבור
שהיא מילתו מן החטא ומרחיקתו מן העונות
ועל ידה מקיים פריה ורביה והיא מגדלת את
בניו והיא עזר אותו ומתוך כך הוא פנוי ל'
לעסוק בתורה" ויאהב אביו ואמו עבור
שגדלוהו וטרחו ולמדוהו דרכי השם ויקיים
בהם מצות כיבוד ויאהב קרוביו ואפי' שהם
עוזרים לו לעבודת הבורא ב"ה לא הוא יעזור
להם ללמדם וזכותם עומד לו כעניין שמצינו
בלוט שניצול בזכות אברהם" ויאהב ריעו

ותחבריו ושיאמר כל ישר ויקיים וזה שנאמר
ואהבת לרעך כמוך וזהו כלל גדול בת'
בתורה ויתנהג עם חבריו שיאהבוהו כל
כולם וזהו הדרך לומר חן בעיני כל אדם
שיטרח עבור כל אדם עני ועשיר ויהיה
משלו ומתרן ולא יחוש על דבר מועט
נגד בני אדם ויהיו דבריו בנחת עם בני
אדם ויעביר על מדותיו ויעשה לעולם
לפני משורת הדין ולא יבייש שום אדם
ולא ידבר רעה על בני אדם ולא יקבל לשון
הרע ולא יספר לשון הרע ולא סוד וידון
כל אדם לכף זכות במקום שאפשר ויקבל
כל אדם בסבר פנים יפות ואהבת ימי חייו
יאהב על דרך זה שידע כי אין הקיצים
עולם שהוא עולם ארוך יוכל לא יאהב חיי
חיותו כדי שיהנה בימי חיי הבל ויאמינו
בחיים שהם כנגד הבורא ותמיד יהיה
לבו נכון למסור עצמו על קידוש השם
בכל המדות זאת כמחמורות
עיקר אהבת חיותו יהיה שישתדל להג'
להגיע לעבודת השם ואהבתו ויראתו
ולא יאהב כל חיותו עבור עניין אחר
אהבת הכבוד היא רעה מאד ואם אדם
מתרחק שלא ליהנות ומאחרים ומתרחק
מן הכבוד אז יהיו כל מעשיו טובים כי
אילו השכים מקלקלים כל מעשה האדם
לפעמים יש מצוה ברדיפת הכבוד
אם עושין כדי שיהיו דבריו נשמעין
להוכיח בני אדם כי דברי הנבזה מבוזים

ואהבת התענוגים כגון אכילה ושתיה הכל יכוין ש'
שיעשה כדי לחזק גופו ולעסוק בתורה ובמצות ולא
יאכל דבר המתוקים ורעים לגוף ואלא יאכל דבר הבריא
יועץ שהוא מר ובכל תענוגין יכוין כדי שתהא נפשו
ישרה לדעת את השם כי אי אפשר שיבין בתורה וה'
והוא חולה או אחר מאבריו כואב ויזהר שלא יאכל
כריסו עד שיהיה גופו כבד עליו כמשוי וכן בכל התע'
התענוגים כגון המנוח והשינה בכל יכוין להברות ג'
גופו כדי שיוכל להתחזק בעבודת השם כי מי שאינו
ישן כל צרכו יתבלבל בדעתו ובגופו וכן במשגל
ומתן שלא יכוין כדי שיתפרנס ויוכל לעבוד הבורא
כללו של דבר בכל נרגר ואבריו שיהיו בשבתו וכן
ובקומו בכל יכוין לשם שמים ועל זה אמר שלמה
בכל דרכיך דעהו ויעזוב אדם כל האהבות וירבק
באהבת הבורא ית' כי מדה האהבה היא תכלית
התבונות וסוף כל המעלות והיא מעלת הנפשות
מאנשי החסידים והנביאים והפרושים סופם אין
למעלה ממנה וזה היא האהבה היא תאוות הנ'
הנפש ונטותה אל הבורא להדבק באורו העליון
והנפש הזאת היא מקור הדעת והיא טהורה וזכה
והבורא ב"ה קשרה בגוף אשר חשקו רב לנטותה
עם היא תלך בדרכי השם ומפני שהאדם מלובש
בגוף אין כח בנשמה לחשוב אחר בוראה כי מ' ע'
מעורבת היא בתאוות הגוף אחר אכילה ושתיה
ועירוב עולם זה עולם שהוא שוא ושקר ואסוף
הון אין כח בנשמה לחשוב אחר הבורא כי היא מ'
מלובשת בהבלי שוא ואחרי שתתעשט הנפש
שיש בה תועלת לעיניה בלי שיתעף הגוף אז היא
תתאוה לבקש מנוחה מתרדת הגוף וכשתתחזק
הנפש מתחלואי אז יהיה לה אור בעיניה וכח בג'
בנפשה וכיצד היא האהבה שיאהב את השם
אהבה גדולה יתירה רבה מאד עד שתהא נפשו
קשורה בשמחה ואותה השמחה מבריחת מע'
לבו נעימות הגוף ותענוג העולם ואותה השמח'
עזה ומתגברת על לבו וכל הבטחות שבעולם הם
כאין כנגד תגבורת תוקף שמחה אהבת השם
וכל חיבת שעשוע אדין טל הוו כנגד שעשוע
לב האוהב את השם בלבו ובכל התהרין לעשות
רצון הבורא ולזכות הרבים ולעשות קידוש ולה'
ולמסור עצמו באהבת השם וזהו יראתך
השם שלא תעבור על מה שכתוב בתורה והאוהב
כגון פנחס שמסר עצמו בשביל הבורא ואברהם
אחר הריתותי את ירי את מיחוט ועד שרוך נ'
נעל ואלישע שלא רצה ליקח מנעמן ומלבטל ד'
דברי תורה בשביל תענוגים ושעשוע ילדים וחיב'
וחיית נשים ודיבור וגם לעזוב שילום ומנעים
זמירות כדי ומלאכות לבו שמחה באהבת השם
העבד מאהבה עוסק בתורה ובמצות והולך
בנתיבות החכמה הראויה מיד יעשה כל המצ'
המצות מאהבה

והיאך יאהב את ה' אהבה
גדולה לא מפני יראת יראת
הרעה ולא כדי לירש הטובה אלא עושה
האמת מפני שהוא אמת וסוף הטובה
לבא ומעלה זו מעלה גדולה עד מאד
ואין כל חכם זוכה לה והיא מעלת אב'
אברהם אבינו שקראו להק' אוהבי דבר
ידוע וברור שאין אהבת הק' נקשרת בלב
של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי
ויעזוב כל שבעולם חוץ ממנה כמו שצוה
ואמר בכל לבבך ובכל נפשך ובמיצא שוגה
בה תמיד כאילו הוא חולה מאהבה שאין
דעתו פנויה מאותה אהבה שהוא שוגה
בו תמיד בין בשכבו בין בקומו בין בשע'
שהוא אוכל ושותה יותר מזה תהיה
אהבת יי' בלב אוהביו והוא שאמר דר'
דרך משל כי חולת אהבה אני וכל שיר
השירים משל הוא לענין זה בשעה
שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים
הגדולים ויראה מהם חכמתו שאין לה
ערך ולא קץ מייד הוא אוהב ומשבח ומפ'
ומתפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם
הגדול כמו שאמר דוד צמאה נפשי לא'
חי וכשמחשב לדברים אילו מייד הוא נרתע
לאחוריו וירא ויפחד וידע שהוא בריה ק'
קטנה אפילה עומד בדעת קלה מעשה
לפני תמים דיעות כמו שאמר דוד כי אראה
שמיך מעשה אצבעותיך וסריך ליה מה
אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תזכרנו
וכמו שאמר בדברים הגדולים ומבי'
מלאכים וגלגלים ויראה חכמתו של הקב"ה
בכל היצורים ובכל הברואים ויוסיף אהבה
למקו' ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהוב
המקו' ויראה ויפחד משפלותו ודלותו וק'
וקלותו כשיערוך עצמו לאחד מהגופות
הקדושים הגדולים

שער השנאה

השנאה חבירו ה'
מפני שהזיק
לו מבישו או הרע לו לא ישטמנו וי'
וישתוק אלא צריך להודיע לו ולומר לו ל'
למה עשית לי כך וכך ואם חזר בו ומבקש
לו מה שעשית ומבקש ממנו מחילה ימחול
לו דרך אנשים הכשרים להעביר על
מדותיהן ולמחול לאותן שחטאו אותם
ולא ישנאו אלא הרשעים והפושעים
כמו שאמר דוד תכלית שנאה שנאתים
לאויבים היו לי ולא ישנא שנאות של
קנאה ולא ישנא חבירו או קרובו מפני ש'
גומל לו חסד או שלא יתן לו כפי רצונו אך
יקבל הכל מאהבה ולא ישנא אדן בני
אומנותו ולא ישנא מוכיחו ולא ישנא רודפי
צדק אמר אחד מהחכמים הטוב שתוכל
לחשוב על שונאך שתשיבהו אל אהבתך
אם תוכל וישנא כל מה שמרחיקו מאהב
הבורא

שער הרחמים

זאת המידה טובה מאד לרחם על עניים
ולרחם על משרתו שלא להטריח יותר
מדאי וכן על בהמותיו ולהאכילם ולהשקות
כראוי ולהקדים להם קודם שיאכל הוא
וצריך לרחם על יתומים ואלמנות וצריך
לדבר על העגומים והאבלים והעניים
דברי תנחומי' דברים רכים כדי לנחם מ'
מעצבם ומצערם ומדאגתם אך בדין
ובמשפט אין לרחם על העני גם על
הרשעים אין לרחם ואין לרחם על בנו שלא
לייסרם להכותם ולכת בשרירות לבם וירחם
אדם על נשמתו להדריך מעשיו להכניס
לאור עליון

שער האכזריות

האכזריות היא מידה רעה לא יחון אביוני'
רואה מה טוב באיוב אם לא בכיתי לקשה
יום עגמה נפשי לאביון וזה רחוק מן הא'
האכזרי האכזרי נוקם ונוטר וגודל ונענ'
ושוקף ולא יחון ומענה יתום ואלמנה ולא
ירחם אך נגד הרשעים יהיה אכזרי כמו
שאמר איוב ואשברה מתלעות עול ומ'
ומשיניו אשליך וצריך אכזריות בדין
והרודף לזכות בתורה יצריך להיות אכזרי
על עצמו ועל כגון הנקימה ויגמור
מיקור האכזריות ואם תריבה הנקם מא'
מאויבך תוסיף מעלות טובות ובזה יגעש
ייגעש שונאך ויתאבל בשומעו שמעך
הטוב אבל אם תעשה רעה ישמח שונ'
שונאך על חרפתך כעלי עבירות
הם אכזריים לבניהם ולכל דורם כי בעון
אבות בנים מתים ואין אכזרי כמורי'
בנו ומביאים פורענות על דורם וער'
בניהם שכל הדור נהנה מזכותם כד' ל'
חניטא בן דוסא שכל הדור היה נדון בו
בזכותו

שער הדאגה

הדאגה היא
רעה לגוף מאד הדואג על עולם הזה

להשיג תאוותו היא דאגה רעה ויותר רעה
הדאגה כשלא יכל להשיג לעשות עבירות
גם הדאגה טובה לדאוג על מיעוט השגתו
בתורה ובמצות והנביא אומ' ומה יתאונן
אדם חי גבר על חטאיו · ואשרי אדם
מפחד תמיד שמא ישכח תלמודו ויחזור
תמיד ולעולם ידאג שמא יגרום לו החטא
לאבדו מן העולם ולא יירא ולא ידאג משום
דבר המונעו מעבודת השם אלא בי"י ולא
יירא · ומה לו מה ידאג שמא עונו גרם
יש צרה בעולם ידאג שמא עונותיו גר'
גרמו · יש לו עושר וכבוד יירא שמא ה'
העושר והכבוד שכר מעשיו הם · יש
לו עני וקלון יירא וידאג שמא העני פרי
חטאותיו הוא · אם הוא חכם ידאג שמא
יעשה לפי חכמתו וכל שכן אם אין בו ל'
שידאג יותר · וידאג ויצטער על כבוד
הק' וכבוד התורה וכבוד ישר' שנתמעט
ועל עבירים כאילו ידאג אז הוא קרוב לעשו'
תשובה ולהתקרב אל השם · ולעולם ידאג
שמא אין עבודתו מקובלת לפני המקום
ושמא הוא מאותם שנ' עליהם מי ביקש
זאת מידכם רמוס חצירי · ומעשה
בחכם אחד שראה אדם אחד דואג אומר
לו אם דאגתך על עולם זה ימעט השם
דאגתך ואם דאגתך על עולם הבא יוסיף
השם דאגה על דאגתך ·

שער השמחה

השמחה היא טובה מאד

לגוף ומאירה פניו של אדם אך אין טוב
והרבות שמחה בהבלי העולם ואין לש'
ולשמוח במכשול חבירך בנפל אויבך
אל תשמח וכל שכן שלא ישמח אם רואה
אשר חבירו עוסק בדבר הלכה ובמילי
דשמיא כזה יש להתעצב ועבור
אשר דקלות העולם ושמח במכשול חב'
חביריהם צריך להתחזק ולהתעורר לבו
שלא ישמח ·

שער היין

היין רעה מאד מי ש' שירגיל עצמו ברוב

שתיית יין בבית המשתאות ועליהם
אמר שלמה למי אוי למי אבוי וגו' למאחרים
על היין · כלל של דבר יתרחק מאד מל'
משתיית היין · אך שתיית היין טוב מ'
מאוד במשתה שמחת כרת על מצוה המשנ'
המשכילים כמו שאמר שלמה תנו שכר
לאובד ויין למרי נפש · כל זמן שאדם
בצער לא יוכל ללמוד ולדבר התשפט והתפ'
בכוון ועל זה הדרך ישתה כדי שיהא לו
לב לעשות טובה ומצוה איזוהי עשיר
השמח בחלקו ויקבל כל מאורעותיו בן
בשמחה · ואמרו חכמים השמח ביסורין
מביא ישועה לעולם · ויהיה שמח לשמ'
לשמח מי ששרוי בצער ויהיה שמח
לענין הלכה ללמוד בשמחה וירגיל עצמו
לשמח חתן וכלה · וצריך לשמוח בשבתו'
וימים טובים · ויזכור בהם חסידי הא'
ובפרט אשר הפליא עם ישר' ובכל אלה
לא ישמח בהבלים אך ישים השמחה על
אהבת השם והתענגע בו · וישמח ויגל
באדון הכל אשר יצוה להתענג בימים
הם ויזכור בימים ההם עולם הבא אשר
הוא תכלית הנעימות וישמח כשרואה
שלוות ברשעים ויחשוב אם למכעיסין
כך לעושה רצונו על אחת כמה וכמה ·
וצריך לזהר שלא ישמח בדבר בטלה שו'
לו ויש בו תקלה לשאר בני אדם וירגיל א'
את לבו להיות שמח בטובת אחרים ובית
ישמח כראותו בני אדם במהדרים
במצות לעשות רצון הבורא ·

מידת השמחה

היא בנפשו' הצדיקים

שהם בנועם שלם בעבודתם ובשמחה
גדולה בפרישותם כמו שנ' שמחו בי"י וג'
וכלו צדיקים והרנינו כל ישרי לב · לכן ישי'
אדם כל שמחתו על התורה וכן אמר דוד
ששתי על אמרתך כמוציא שלל רב · וכל
העושה המצוה בשמחה יטול שכר
אלף ידות למי שהמצות עליו למשא וא'
ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה
וכל הנביאים לא היו מתנבאים בכל עת
שירצו אלא מתכוונין דעתן ויושבים שמחי'
וטובים לב שאין הנבואה שורה לא מתוך
עצלות ועצבות אלא מתוך שמחה · לפיכך
בני הנביאים ומביאין לפניהם נבל ותוף וח'
וחליל וכינור ומבקשים הנבואה כדכתי'
והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים ·

שער הביטחון

הביטחון וה' והאמונה שו'

שותפין האמונה היא כמו האילן והביטחו'
היא הפרי כמו שאי אפשר שיהיה פ'
פרי בלא אילן כי אי אפשר לבטחון בלא
אמונה · שורש הבטחון הוא שיסמו'
על חסדי הא' שיעשה לו הטוב והנכון
בכל עניינו מקטן ועד גדול והוא בוחר
לו הטוב והנכון בכל עניינו יותר ממה שהו'
בוחר לעצמו · וצריך הבוטח להכניס בלבו ז'
דברים קודם שיהיה בטחונו שלם · א'
שידע שהק' חומל ומרחם עליו בדבר שהו'
בוטח בו וכל הטובות המגיעות לאדם כולם
מן השם · ב' שידע שהק' אינו מעלי'
עינו ואינו מתעצל לעשות חפץ יראיו
השלמים · ג' צריך הבוטח לדעת שהא'
חזק ואינו שום דבר יכול למונעו מלעשו'
בקשת בוטח בו · ד' צריך הבוטח לד'
לדעת שהא' ית' יודע מה טוב לבוטח
בו · ה' שידע שהא' הוא יחיד בהשגחתו
והוא הנהיגו ושומר אותו בעודו בבטן א'
אמו עד היום הזה ועד יום מותו הוא ל'
לבדו מנהיגו ואין אדם יכול לברוח מהנה'
מהנהגתו · ו' ידע הבוטח שהוא מסור
ביד השם ולא יוכל אדם להזיקו ולא להטיב
אלא בלא רשות הא' ית' · ז' צריך הבוטח
לדעת שהא' הוא מתכלית הטובות והחסד
למי שראוי ולמי שאינו ראוי והחסד קיים
ואינו פוסק לעולמי עולמים · ח' צריך
הבוטח לדעת שהא' רואה לבו אם בטחונו
ולא יוכל איש להעלים דעתו מן השם ית' ·
והנה כל הדברים שבוטחים על הבורא ל'
הם שמונה · א' בעניין הגוף שישליך
נפשו וימסור עצמו על רחמי השם הגדו'
הגדולים ויבטח אליו שיעמיד גופו כדי ·
ואם ירפאהו רופא לא ישמח העניין אלא על
השם · לבד שהוא הרופא ומאתו הכל ·
וכל התועלות שיהיה לו בגופו הכל מאת ה' ·
אך לא יתכן שיסתכן בעצמו ויאמר אני בו'
בוטח בשם שיצילני · ב' שיבטח בשם
שיזמין פרנסתו ולא ירדוף אחר מותרות
אך די סיפוקו · ומתוך שאינו רודף אחר
עשר ומותר תענוגים יהיה פנים פנוי
לפנות לבו לאלהים · ג' אם הבוטח נוכרי
בלא קרובים יחשוב כל מי שיש לו קרובי'
לאחר זמן צריך להפרד מהם ויקח לו ל'
האלהים לחבר · ויחשוב זה לטובה שאינו
טרדין עם הקרובים ויהיה לבו יותר פנוי
ומיוחד לאלהים · ואם הבוטח בעל אשה
ובנים בהשם שיתן לו יכולת לשום והמד-
ויה שחייב להם ויבטח בהשם שיהיה
לו שלום עמהם להורות להם דרכים הטובי'
בענייני התורה · ד' בעניין ייחוד הלב
יבטח ויתחנן לשם שיטהר את לבו וי'
ויקדשהו ויגיעהו לעבודתו העליונה ·
ה' בעניין הא' האיברים כגון הצדקה וה'
והלימוד ובכל המצות יטרח בכל כחו ל'
לעשותם ויבטח וישים לבו לאדון הכל שיזמין
לו המצות לקיימם ולא כדי לקבל שם עליהם
או לקבל פרס · ו' שיבטח בחסדי הא' ולא יבטח
בשכל ומעשיו הטובים אך יסמוך על חסדי
השם וגודל טובו ועל רחמיו הגדולים · ז'
שיבטח על השם שיביא ישועה לישראל
בימיו ויבנה בית המקדש ולא תהא כוונת
בטחונו כדי להנות בשלוה הגדולה ועשר ותע'
בימים ההיא אך תהיה כוונתו שיגיע בימי'
ההם כי אז יסיר השם את לב האבן · וכולם
קטנים וגדולים ידעו את השם ולא יהיה להם
מונע לא רעב ולא דבר ולא מלחמה ולא טרדות
אך יהיו פנויים וכולם ישיגו השגה גדולה
בידיעת השם כדכתי' כי תמלא הארץ דעה
את כבוד י"י במים יכסו על ים · ח' יבטח על
היצר שיגיעהו לעולם הבא אשר שם נעימות
לאין קץ ואין חקר · ואין הפה יכול לספר
את יופי עולם ההוא ואין העין יכולין לראות
דין הדר הצדיקים · ויבטח בשם שישים לפנו
דרכי הישרים שיגיעהו לעולם עוה העליון ·
ואין לבטוח לבו שם בלא מעשי טובים אך
אחרי שעוסק בכל יכולתו לעלות על המדרי'
המדרגות הראויות לזה העניין והוא שיוצי'
שיוציא אהבת עולם הזה מלבו ויכנס תחת
אותה האהבה אהבת הבורא בה' הוא ·
וימסור עצמו על קדושת השם וישתעשע
בו ויבטח על השם שיתחסד עמו כאשר
התחסד על כל הנביאים והחסידים · מי'
שבוטח בשם בלב שלם יביא אותו הביטחון
שלא יפחד מדבר · ולא יעבוד לאדם ולא ית'
להתריצות אליו ולא יקוה לאיש ולא יסכים
עימהם בדבר שהוא בורא עבודת ולא יפחיד
ענייניהם ולא יירא מחלוקתם · ואם יוכיח
אותם לא יזהר בכבודם ולא יכלימם ולא ייהם
ולא יפה להם השקר כמו שאמר הנביא · וה' אלהי'
יעזור לי וגו' · ולא יוכל אדם לבטוח בלא אמונה
ואין גדול בעולם יותר מן האמונה כי מי ש'
שמאמין בשם בלב שלם שיבדע ויאמינו כל
העבירות שעשה כל ימיו ויביאוהו לדין על
כל דברים גדולים וקטנים ואפי' שיחה קטנה
שבין אדם לאשתו הכל יביאוהו למשפט ·
ואין שכחה לפניו ודן אותו בדינים קשים
ביניהם מי שמאמין בזה בלב שלם בוודאי
יהיה נזהר מעבירות גם מי שמאמין בלב ל'
שכר המצות ותלמוד שכר המצות ויתבונן
ניתן שפסע ג' פסיעות לכבוד הא' ועל כן זכה
לכל הגדולה · ושכרו של עשו עבור שה'
שקיים מצות כיבוד ודאי מי שמאמין כל
זה יקיים המצות בשמחה רבה · גם בכל כל
דיני השם בשמחה ויודעה בכל משפטיו
כמו שאמר אחד מהבוטחים מעולם לא בו
באתי בעניין והתאוויתי לזולתו אלא ית...

אדם עניין אחר מזה שיש לו · ואם יש לאדם
מלאכה שמתפרנס בה לא יבטח במלאכתו ·
כלל · ואם אדם מתפרנס מאדם אחר לא
יבטח עליו כלל · ואם ישים לבו בבטחון השם
שהוא הממציא לו כל ענייניו · וכל העושה
לו טובה הכל מאת השם · הבוטח בלב רואה
ברצון כל ענייניו ומשבח על הטוב ועל
הרע כמו שנ׳ חסד ומשפט אשירה ·
ואומר חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך
על הטובה · ואשר איננו בוטח בלב ומתפלל
כדכתי׳ כי הלל רשע על תאות נפשו
ומתקצף על הרעה כדכתי׳ והיה כי ירעב
והתקצף · הבוטח נפשו בטוחה שאיננו
מיצר על שום עניין מענייניו כי הוא יודע
שהבורא מנהיג לטובתו בעולם ובאחריתו
כמו שאומר דוד אך אלהים דומיה נפשי כי
ממנו תקותי · הבוטח לא יתעסק בשום
דבר שאין בו רצון הבורא · אך כל מעשיו
הם כדי לעשות בהם רצון השם · הבוטח בשם
כשיהיה לו מותר על מזונו יוציאנו בדבר מצוה
ומי שאינו בוטח רואה כל העולם וכל אשר
בהן אין די פרנסתו וצרכו והוא חס על ממונו
ממונו ולהשלים חובת הבורא והוכח בני אדם
אדם ולבסוף יניח הכל לאחרים ·

הבוטח כשם רעת בני אדם נוח
הימנו ומפני שהם יודעים
שהוא לא יזיק להם ולא חמד את שלהם גם
הוא איננו ירא מהם ומפגע שהוא מאמין
שתועלתו ונזקו אינו ביד אדם על כן אינו
מפחד בהם · ומי שאינו בוטח הוא חושב כל
טובה שהגיע לחברו כאילו נגזלה ממנו ·
וכל פגע רע שימצא לו בבנו או בממונו יחשוב
שהוא מאתם וזה מביא אותו לאיום בהם
ולשנוא אותם · הבוטח איננו חושש יותר
מטרף יומו יומו וכשיש לו מזון יומו אז טורח
במלאכת השם · ולא ירצה ליום מחר כי שמא
מחר כבר ואיננו · אך דאגתו ומכלו על מה
שהוא ממעט מחובת הבורא ומשתדל לפרוע
מה שיוכל לפרוע · ומי שאינו בוטח עוסק
תמיד להרבות הון כאילו לא ימות וכשמוכיחין
אותו שילמוד · ויעשה הטוב אז ישיב כשיהיה
לי די סיפוקי · והוא דומה למחר שאומר חפץ
אני שימצא מאמינין לו ולא יתן לו החפץ אם לא
שיתן לו המעות תחילה כך זה איננו מאמין
בשם ליעסוק בתורה אם לא שיתן לו כל צרכיו
ומי׳ הרחמן הוא ישמרנו ...
עבודת הבוטחים בו בלב שלם בגלוי ובסתר ·

שער החרטה
העושה טובה ומתחרט זה רע
מאוד אם ... אדם אחר ואחר כך פשע
בו אין לו מתחרט על הטובה גם היא רעה ...

כשהוא נודר לעשות דבר ומתחרט · או נודר
לאמר או ליתן צדקה ומתחרט · אך זאת
המידה מעיקרי התשובה כי אין התשובה
מועלת בלא חרטה · ואם פשעת בחבירך
התחרט מיד ותפייסהו · החרטה היא דרך
מעשים טובים ואם הלך בטל מדברי תורה
יתחרט על הביטול ויתן לבו לעסוק בכל
יכלתו ואם לא הורגל להתפלל בכוונה יתחרט
ויחשוב איך ועמדתי לפני מלך הגדול בלא לב
ואם הוא קבל דברים בטלים יתחרט מאוד
ויחשוב מה עשיתי אשר באותם השעות
שיהיה לי לקנות חיי העולם הבא עסקתי
בהבלים · ואם בהגיע ימים יתחרט שעברו
ימיו בלא עבודת השם · כלל גדול תקח בידך
תחשוב בלבך על כל דבר שעשית ועל כל
מידה שלא נזהרת לעשותה כתיקנה ועל
כל דברי חכמים שלא נזהרת בהם ותתחרט
על כל אחד ואחד כפי ענינו · ותחשוב
בלב ותתקוטט על על עצמך איך לא רדפת
לעשות בורא רצון ואיך דברי חכמי׳ עזבת
ותוסריהם הטובי׳ וכענין זה החרטה
היא תיקון לכל המידות ·

שער הכעס
כאשר הערב חולי הגוף כך
הכעס מחלי הנפש · הכועס כל מיני
גיהנם שולטים בו ואין השכינה שורה
עליו ושוכח תלמודו ובא לידי טעות
ועונותיו מרובים מזכיותיו · ואין הקב״ה
תלמיד · התלמיד שרבו כועס עליו ושותק
יזכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות
הכעס מביא לידי מחלוקת ואין חן לכעסן ·
הכעסן מטיל אימה יתירה בביתו ומתוך
כך יבוא לידי תקלה · הכעסן שונא ומעביר
על מידותיו · הכעס מונע חלקו של
אדם כל טובות לא יוכל לרחם על העניים
בעת הכעס אין אדם רשאי להוכיח
הכעסן לא ירא על האונאות · המקרע
בגדיו והמשבר כלים והמפזר ממונו
יהי׳ בעיניך כעובד ע״ז שכך אומנותו
של יצר הרע היום אומר לו עבוד ע״ז
ועבד · אמרו חכמי׳ ארבע מידות
בדיעות נוח לכעוס ונוח לרצות יצא
הפסידו · קשה לכעוס וקשה לרצות יצא
שכרו בהפסידו · נוח לכעוס וקשה לרצות
רשע · קשה לכעוס ונוח לרצות חסיד ·
ואף ... מי שהוא קשה לכעוס
על הרשעים ונוח לרצות להם אין זה
קשה במידות אך יהא נוח לכעוס עליהן
וקשה לרצות ולהיפך לצדיקים · וצריך
אדם להרגיל עצמו במידת הכעס להטיל
אימה על בני ביתו ועל אותם השוא

השומעין למוסריו ויוכיח שכועס ושם יכעוס
במידה יראה עצמו כאילו הוא כועס אבל אין
בלבו כעס · בכל דרכו של אדם יראה היאך
יעשה ויצוה בין בכעסו בין בשחוק · כשאדם
שרוי בתענית או בשום צרה אז הכעס מצוי
בלבו לכן יתן אל לבו כאילו מתנים שלא יכעוס ·

השתיקה מבטלת הכעס וגם כשהוא
מדבר בנחת בקול נמוך
מבטל הכעס · לכן יזהר שלא ירעים קולו
כשעת כעסו · גם יזהר הכועס שלא יירא בפני
אותו אדם שכועס עליו · כשיבואו אורחים
ועניים בביתו של אדם יזהר מאוד מן הכעס
כי הם סבורי׳ כי הוא כועס עליהם ואינם
רשאין לאכול ·

שער הרצון
זאת המידה איננה
נמצאת אלא בנפש
טובה ויקרה ומי שיש בו מידת הרצון הוא
מתרצה בכל ענייניו כפי מה שיגזור לו הבורא
ולא יהרהר אחריו · ובעל המידה הזאת איננה
מיצפה אל הגדולה אך רעתו לסבול ולא יתרעם
על ענייניו ולא יתקצף על השם לומר למה
עשה לי כך וזו המידה הזאת שיהא שמח
בחלקו וכשאדם הצדיק רואה בבני ביתו אדם
והם רוצים בו · גם המקום רוצה וגם שונאיו
משלימין אותו כדכתי׳ ברצות ה׳ דרכי איש גם
אויביו ישלים אותו וגו׳ פני מלך חיים ורצונו כעב
מלקוש · ראה מה הגיע למרדכי כשרצה בו
אחשורוש ומה הגיע ליוסף כשרצה בו פרעה
אם כך הגיע מי שרוצים בו בני אדם כל שכן
מי שהבורא רוצה בו כמה מעלתו גדולה אומר
החכם כל רוצה עשיר מן המידה הזאת באה
המחילה והסליחה · כללו של דבר כל התורה כולה
תלויה במידת הרצון שיתרצה האדם מדבר תורה
ונאמ׳ אשרי איש במצותיו חפץ מאוד · אך
לרשעים אל יתרצה ולא לשום דבר עבירה ויתרצה
בכל דברי חכמי׳ ומוסריהם ותוכחותיהם ועליו נ׳
און שומעת תוכחות חיים בקרב חכמים
תלין · כל מי שרוצה לכנס בעומק הלכות חסידות
ובעומק היחוד להכיר השם ב״ה אין זה יכול להיות
אלא אם כן חכם ומבין ונפשו ריצון בלא כעס ·

שער הקנאה
הקנאה היא מידה
רעה עד מאוד כי
רוב ענייני העולם זה הכל מקנאה כגון כי
כשאדם רואה שחבירו עושה בגדים נאים
ומאכלים טובים או מקנין הון הוא יקנא ויחשוב
זה יש לו כך גם אני אשתדל ואטרח שיהיה
לי כך הקנאה מביאה לידי חמדה והחמדה
מביאה לידי גזל כדכתי׳ וחמדו שדות וגזלו
והחמדה מביאה לעבור על התורה לכך תוציא
הקנאה מלבך · ואומר שלמה בני אל יקנא לבך
בחטאים כי אם ביראת השם כל היום כשאדם
מקנא בחטאים ורואה אותם עשירים והצלחת

והצדיקים עומדין בעני ובייסורין ומתוך כך
נועל ומואס בתורה ומשמריה · אומר החכם
לכן השומר מן הקנאה כי היא מכרת בך
שפניך משותפים ברוע לבך ואותו האיש
שאתה מקנא בו הוא שמח בצרתך לכך ולמה
תשמח שונאך ויקנים בך המקנא חומס נפשו
כי הוא מתאבל תמיד · אומר החכם אל תקנא
באחיך על אשר לו כי הוא ינעים בחיין ואתה
תשבע רוגז ויגעה · ואמר החכם לא נברא
המקנא · והחוזר אלא לכעוס מן הקנאה
יבא מחלוקת ושנאה וכל שנאה יש תקנה חוץ
משנאות מחמת קנאה · טוב האדם שלא יקנא
בגדולות שלא יקנאוהו אחרי׳ אך יעשה
מעשים טובים ויעסוק בתורה הרבה ויקנאוהו
אחרים ויעשו כמוהו ועל זה אמר קנאת
סופרי׳ תרבה חכמה · ומידה גדולה לפרוש
מקנאה והחמדה כי אם אין אדם גזל והונה
והונה זה צריך לעשו בעל כרחו כדי שלא
יראה נגד עיניו ויעשוהו ויתרבה בנשמתו
אבל הקנאה והחמדה מי יודע בזה ואין לו
בושת אם יקנא ויחמוד לכן המונע מדה
שכרו מרובה מאוד ·

ויצריך לקנאות ביראת ה׳ ולעשו׳ כמעשי
גם יקנא הרשעי׳ ולהלחם כנגדן
כמו הבועל ארמאית קנאין פוגעין בו משה
קנאה במצרי ... קנא קנאתי לה׳
צבאות כי עזבו בריתך בני ישר׳ וכן אמר
בפנחס בקנאו את קנאתי והשם נתן לו גמולו
עליך שנ׳ לכן אמר לו הנני נותן לו את בריתי

שער הזריזות
הזריזות מידה
טובה לעולם
הזה ולעולם הבא והיא מידת החסידים
והנביאים ואמרו חכמי׳ זריזים מקדימין למצות
ומזה יצריך לדעת כי הזריזות היא תחילה
לכל המידות כי אין אדם יכול להיות חסיד על
הספר כי צריך לזכור ולישן ולעשות צרכיו ·
לכך צריך זריזות והזהירות לחזור לספרו ללמוד
ואל יחשוב היום גדול והשנה גדולה כי על זה
אמרו אל תאמר כשאפנה אשנה שמא לא
תפנה · וגם יאמר עת ערב הוא כבר אם אלך
ללמוד מיד אעמוד לעמוד מיד ולהתפלל כי טובה
שעה אחת שהוא לומד ואפי׳ דיבור אחד
מכל מה שבעולם · וכתי׳ טוב לי תורת פיך
מאלפי זהב וכסף · אמ׳ הקב״ה טוב לי שעה
אחת שאתה עוסק בתורה מאלף עולות
שעתיד שלמה להקריב לפני · הזריזות
היא תיקון לכל המצות שיעשה · כלום בזריזות
ולא יתעצל בזריזות כמצוה לעשותה בשעתה
יצריך זריזות לגמול ידיו כהוגן וכל פעם
ולשאול מה שאינו יודע ושלא ישהה נקביו
ואפי׳ רגע · והעושה צרכיו בלילה על
מיטתו יקום ויטול ידיו וילך למקום נקי לברך

אשר ייטב · אל השמחה על מצות ולעניין הב׳ הברכות · ואם שומע קול רעם על מצות ש׳ שיקום ויברך בטהרה · ולכל אלה צריך זריזות גדול · וצריך לפרוש זריזות ממחשבותיו הר׳ הרעות אך הזריזות רע כשהוא זריז לעבירו ולרדוף אחר תאוות · כלל של דבר ישים מידת הזריזות על כל המצות · ויעשה מלאכתו ב׳ בזריזות כדי שיפע מהרה ומלאכת שמים — ואמרו רבותי׳ הוי קל כנשר וגבור כארי ועז ב׳ כנמר לעשות רצון אביך שבשמים וכן אמר דוד חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך ״

שער העצלות

מי שמתגברת בו מ׳ מידה העצלות ענ׳ עניניו מקולקלים בעולם הזה ובעולם הבא · ועליו ה׳ אמר שלמה על שדה איש עצל עברתי והנה עלה על כלו קמשוני׳ בשבעה דברי׳ גנה שלמה את העצל · ומשה רבי׳ אמ׳ דבר גדול ומקום ש׳ כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו תוציא הדברים מלבבך לפיך ומפיך לחוץ ומי שמתעצל בזה אין לך עצלות גדול מזה · ויש ויש עצלות שהוא טוב מאד כגון היושב ומת׳ ומתעצל לעשות רעות ולרדוף אחר התאוות ״

שער הנדיבות

הנדיבות היא מ׳ מידה אשר בה יגיע למעלות גדולות · יש ג׳ מינין נדיבות ״ א׳ נדיב בממון · ב׳ נדיב בגופו שיטרח לעשות רצון כל אדם ״ ג׳ שיהא נדיב בחכמתו ללמד לכל אדם · הנדיב דבריו נשמעין כשמוכיח בני אדם והכל יאהבוהו ויעזרוהו ״ עיקר שבח הנ׳ הנדיבות ליתן צדקה ליתן ליראי השם ״ הנותן מתנה גדולה למי שאינו הגון אינו נדיב אבל הנדיב השלם הוא הנותן מעט אם רב קודם שישאלנו ממנו · אדם אשר רעתו מעורית בו בפעם אחת ונותן אלף זהובים בפעם אחת אינו נדיב כמו שנותן אלף זהובים באלף פעמים כל זהוב וזהוב במקום הראוי כי הנדיבות תלוי להרגל ולפי רוב המעשה מי שאינו מתנדב ומעלים עיניו מקרוב בליעל רשע אכזרי וחוטא ומכחיש ייחוס׳ והנדיב יעשה חסד עם הצדקה כגון שיתן בסבר פנים יפות וידקדק שיקנה לעני צורכיו או יתן לו המעות בעת שיהא צריך כזול וידקדק בזה ויקרא נדיב · הצדקה מגעת עד רקיע ועד כסא הכבוד ובין מנחלת כבוד וחיי ומקרבת הגאולה ובשעת פטירתו היא עושה לו לויה ״ ויהיה נדיב בממונו לכתוב ולקנות ספרים וישאיל מי שאין לו ״ ולא יחוש אם יש׳ שיחרבו הספרים וישאיל כל מי שיצריך ולגלות ת ולעניים ולעשירים · ואם יש ספק בידו אלה גם — לעשירים · ויהיה נדיב בלב לקנות המצות ביוקר לעשות שלוח שוה וכיוצא בזה · ויהיה נדיב ב׳ בגופו ובממונו שלא ידקדק עם חבירו על דבר מועט · אם מודד יין או שמן אל ימצום ויהיה נדיב בגופו לטרוח עבור בני אדם — ולהיטהר כיצרתם ולהתפלל בעדם ולשמוח בשמח׳ ולבקר חולים ולעשות חסד עם המתים · ויהיה נדי׳ בחכמה ללמד לכל מה שיב לשואל ולא יהיה נדיב בחכמה לפתר לריק אין להשיג תאוותו ·

שער

הקמצנות מי שהוא צר עין ואינו מוותר על בעניים והוא קפוץ בממונו ובג׳ ובמתן על דבר מועט · שונא על הבריות ואינו מהדר המצות ולא יקנה לא רב ולא חבר גם בגופו לא יטרח עבור אחרים גם מחכמתו לא ילמד — לאחרים · והטוב שבמדת המידה שאינו מקפיד ממועט כהבלים · גם הוא רחוק מן הגאוה כי הנדיב אוכל ושותה ולובש הטוב והמובחר ומתוך כך יתגאה · וכן זה אין בעניין לכן ישקול אדם במא׳ במאזני חכמתו מתי יהיה קמצן ומתי יהיה וותרן

שער הזכירה

הזכירה היא גדר ואמת · יזכור מע׳ משאו ומתנו ויזכור נדריו ודבריו אפי׳ במילי דעלמא יזכור הדברים שאומרין כהווייתן ל׳ ולא ישנה · ואם מחבירו דבר יזכור כדי שיפרע כמו כדבר גדול · ומי שיש לו טרדות רבות על׳ צריך להזהר מאוד שלא יבא אל ישכח כי מר מתוך הטרדה לא יזכור · ויזכור טובה שעשה לו חבירו ויזכור דוחק עניים ויטיב להם ויזכור עדות שעתיד להעיד שלא יצטרך ולא יחסיר על כל המצות אוהר וזכרתם ויזכור יי׳ תמיד ״

ועתה יש לכתוב שלושים ושמונה שיחשוב עם נפשו תמיד ויזכור אותם בכל עת ״

א׳ שיחשוב ויזכור השם שהוציאו מאין ליש ויזכור הטובות שעשה עמך בחיים ומעו׳ מבטן אמך עד היום הזה ״

ב׳ תחשוב אם רופא ריפא עיניך שהיית כה׳ וחשוכה או אבר אחד הייתה נכנע לו כ״ש לשם שבוראך שלם בכל איבריך ״

ג׳ תחשוב שנתן לך חכמה ודעת להבחין ולא עשה אותך שוטה ״

ד׳ תחשוב שנתן לך תורה הקדושה להאיר לך ולהגיע בה לאור עולם העליון ״

ה׳ שיחשוב אם המלך או שר שלח לו כתב והיית בו דבר שלא תבין איך יהיה מהדר אליך ומי שידע להבין ולהגיד לו ואפי׳ קטן כל שכן וכל שכן בתורה שלומד אפי׳ מן הקטן ״

ו׳ שיחשוב כל מה שנבראו בעולם עשה שליחותו אם השמש לא היה זורח את הארץ לא תתן את יבולה כמה היה העולם מקולקל וכן כל הדברים שנבראו עושים שליח׳ שליחותם ואיך לא יתבייש שהוא משנה כוונ׳ הבורא שבראו גופו ומצות והוא עובר עבירו ״

ז׳ תחשוב עבד שאדונו מטיב לו כמה הוא נכנע לו כל שכן שיכנע לשם שהוא הט׳ המטיב לכל ״

ח׳ תחשוב איך עבדי המלך זריזים בגופם ושרת ולהעמיק בלבם לעשות בחכמה ואם ישבח המלך · יחפש לשון יפה קל ומהיר שיעשה כן לבוראו אם יתעסק ומחשבותיו — לייחד השם יהיה יחודו בלב שלם אם יעשה שום מצוה יעשנה לשמו הגדול בחכמה ובדע׳ ״

ט׳ תזכור ומי שיש לו אשה שאוהב אותה בנפשו או בנו שהוא טורח תמיד לעש׳ לעשות חפציהם מרוב אהבה קל שיעשה לאהבו הגדול שבשמים ״

י׳ תזכור בכל יום כמה עסקת עד אותו היום ואם תמצא שמרדת נגד בוראך התודה ושוב אליו ואם כל ימיו עסק בצורכיו יותר מעבודת הבורא ולכל הפחות מעתה ואילך תעסוק בעבודתו ״

יא׳ תזכור איך אתה זריז לעניין זה הע׳ העולם ואינך אוהב אלא מי שיעזור לך לאסוף הון ואפשר שתאבד הכל כל שכן שתהיה זריז לקבץ זכיות לעולם שכולו אר׳ ארוך ותבחין בין שני עולמים ומעלת האחד כיתרון האור מן החושך ״

יב׳ תזכור ותראה מי שהולך לפני המלך שהוא מקשט עצמו קל וחומר מי שע׳ שעומד תמיד לפני השם שיתקשט עצמו ואנחנו עמו עומדין תמיד והוא מחשבותי׳ ואנחנו מחוייבים לילך לפניו באמת ״

יג׳ תחשוב אם חכמתך יותר ממה עשיר וממונך יותר ממצדקתך בזה אתה מח׳ ב עצמך שאינך נותן למי שנתן לך ואינך — פורע חובך ומי שהלוה לך ״

יד׳ תחשוב שר או מלך שיסביר לך פני או׳ אהבתו איך תשמח בלבבך קל וחומר ל׳ שנושא לך והודיענו שהוא אוהב אותנו ש׳ שגם אנחנו [illegible] ונשמח בו ״

טו׳ תזכור איך אדם מזמין צרכיו קודם שהוא צריך קל שיזמין לעולם הארוך ״

טז׳ תזכור ותחשוב כמה בחורים עשירי׳ גבורי׳ ואוים שמתו ועזבו עולם הזה לכן תקנה נשמתך כי אינך יודע מתי יבא בעל הפקדון ויקח את פקדונו ״

יז׳ תזכור מעלה טובה לישב יחידי ובדרך כי זנות ולשון הרע ושקר וחנופות ש׳ כל אילו העבירות בשבט והייחיד ניצול מכל אילו · אבל חסידים וחכמי׳ יתחבר ״ עם

יח׳ תחשוב ותתבונן בין העליונים ובין ה׳ התחתונים ותבין שאתה קטן ותפל ותבין איך הודיעך סודות גדולתו וגבורותיו ל׳ ונפלאותיו והשליטך על כל מה שבעולם בהמו׳ וחיות ועופות ודגים וכמה אתה חייב להודו׳ לו כמו עבד נבזה שגדלו המלך ונשאו ״

יט׳ תזכור ותחשוב חסדי האל שהוא מציל אותך מפגעי העולם ואתה רואה כמה בני אדם מיוסרים בחולי וגרב שחין וש׳ ויפות ועני ואתה חייב לשבח ולהודו׳ לכל זה והוא ברחמיו חמל עליך ותבין איך חייב אתה לבקש תחילה ולשבח לפניו בלב שלם ״

כ׳ תחשוב אשר ממונך פקדון בידך לכן אל תמנע לעשות המפקיד ועשה בשמח׳ מה שמצווית לעשות בו ותבקש תמיד מאת השם שישליטך לעשות רצונו ״

כא׳ תזכור תמיד מצות המלך ותרגיל ע׳ עצמך במעשים טובים ושאל עזר מהאלהים שיעזרך לעלות אליו ״

כב׳ תזכור לעולם לעשות טובה עם חבירך שהם בצלם השם והשתדל לקנות אחים ורעים נאמנים שיעזרוך להגיע אל עולם הגדול

כג׳ תזכור ותחשוב גדולת האל ותבין בכב׳ בבריותיו העליונים והתחתונים מי שלא ראה מעולם זריחת כמה היה נפלא כשהיה רואה גלגל השמש לכן עשה עצמך כמו אם כאילו לא ראית מעולם לכן עשה השם שהם בחכמה גדולה שאין לה ערך וכן דוד אומר נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד ״

כד׳ תזכור ותחשוב והתבונן תמיד לענייני המצות אעפ שלמדת וידעת ומנעריך תחזור והתבונן כהן מאחר שבאות בימים — כי חכמת האדם היא מתיישבת ברוב הימים ועל כל דבר ודבר הן מענייני המצות הן מע׳ מענייני גדולת השם תמהיל והתבונן כאילו לא ידעת ואז תבין יותר ותבין ותוסיף להבחין ותעמוד על בירור העניינים ״

כה׳ תזכור תמיד נעימות עולם הבא ואל תאהב עולם זה אלא מפני שממנו תקח צידה להגיע לעולם הבא ״

כו׳ תזכור על יראת עבדי המלך והיאך הם נבהלים כל שכן שיירא מענש השם

כז׳ תזכור על מי שנתחייב הריגה ומלך וחמל עליו וייסרו מעט כמה ישמח כל שכן שתשמח בייסורין שהם תחת המית׳ שעברת על מצותיו ״

כח׳ תזכור שתמסור עצמך וממונך ובניך ואשתך ביד השם ויהיה הכל נתן בידו ותחשוב אחרי שנתתי לו הכל אם כן יעשה בשלו מה שיחפוץ ואין לי להתרע׳ על מה שיעשה בשלו ואפי׳ אם היכוך כל ימיך ולא נפגעת כי יש לך שכר גדול על שה׳ שהזמנת לבך למסור אליו ״

כט׳ תזכור ותחשוב שאדם אחד שקול יותר מאלף ואין זה מחמת הגוף כי ע׳ שוטה יפה אין נחשב למאומה אך כל — החשיבות כי אם מן החכמה לכן תמהר לתקן נשמתך אשר ממנה הכל ״

ל׳ תזכור שהאדם גר בעולם הזה ולא היה שום אדם יכול להקדים ביאתו לעולם זה ולא לאחר

יצאתו והתבונן מי שחומו על הגר והנכרי
ומגדלו ומנשאו ומודיע שאם ירום לבבו ש
שיסירהו מגדולתו כמה הוא צריך לחקור
על עטרת מי שגדלו כיון שבידו להעבירו מ
מגדולתו כל שכן אנחנו גרים וכולנו תלויין
ביד האל ואין לנו מזל זולתו ·· הנה השלמנו
ששים פנים בדרך קצרה ·· והמשכיל
יבין יוסיף לקח ··

וזכרון

הפנים הם לסגולת הנפש להציר
משחרוריתם ואז תהיה זריז כמו
לזוכרם יתחדש לך כח עליון אשר לא ירעת
והזכירה היא כלי המחזקת כל התורה כי לולי
הזכירה היה שוכח הכל והיה מביאו לידי
עשייה ·· וזה גדר גדול לזכירה שיחזור
תמיד מה שחייב לעשות וזה צריך מאות
כל ירא יי לעשות ויתבונן כל מה שמוציא
מפיו אם הוא מקיימו או אם אפשר לו להג
לקיימו ויטרח על כל מה שיוכל לקיים ··

שער השכחה

מי שהוא שכחן
יכתוב על ענייני
שיש בינו ובין חבירו כדי שיזכור לנו אפי
פרוטה יכתוב שלא ישכח ואדם נכבד יזהר
שלא ילוה כי המלוה מתבייש לשאול ואם
ילוה יזהר מאוד לפרוע אם צריך להעד
יזהר שלא ישכח · מי שגמל לו טובה יזהר
שלא ישכח ·· ולא ישכח עונותיו אך יכתבם
על ספר ברמז ויחזור תמיד כדי שיתחרט
עליהם וישוב · וצריך שלא תשכח בוראך
בארך בוראך וצריך גדרים שלא תשכח את
התורה ·· והשכחה טובה היא שישכח מ
המעשים הטובים ויהיה בעיניו כאלו הוא ר
ריקם ממעשים טובים · ומתוך כך ירדוף
לעשות ולזכות וישכח פשע חבירו ויחחול
וישכח מלבו קנאה ושנאה והרהורים רעים
ובעת התפילה ישכח מלבו כל מחשבות וית
ויתגלגל במחשבותיו לעלות למעלה ולעמוד
ח לפני השכינה · וכשהוא עושה צריכו ישב
כל דברי תורה ודברים קדושים ובאותה שע
יחשוב צורכי ביתו · ומאום עבודת שהוא צ
כלי מלא יצוה וכזה ישפיל לכבו ·· כללו של
דבר לכל דבר מיצוה ומיצוה יעשה לה זכר
שלא ישכחנה ··

שער השתיקה

והדברים יאמר
החכם בשאוני
מתחרט פעם אחת על השתיקה אבי מתחר
ט אלף פעמים על הדיבור · ואמרו הכמים לא מ
מיצאתי טוב לגוף יותר משתיקה · מי לנו ג

גדול יותר ומוהן ומרים כיון שנתנו רשות
לפיהם ודברו במשה מיד נפרעו וכחמשה ה
הדברים ומיצוות שנחלקו לחמשה חלקים
א מיצוה · ב עבירה · ג נמאסים · ד נאהב ·
ה מותר · מיצוה היינו לדבר בתורה ויראת
השם ודברי שלום בין איש ובין חבירו להוכיח
חבירו ולנחם אבילים ועניים וכיוצא בהן ··
עבירה כגון עדות שקר ורכילות ולשון הרע
וניבול פה וליצנות וחניפות וכיוצא באלו ··
נמאס שאין בו לא תועלת ולא עבירה כרוב
דברי העולם כגון לדבר במה שנעשה כבר
ומתנהגים השרים והמלכים וכיוצא בזה
וכמה ענייני מענייני העולם · הנאהב הוא
הדיבור שמדברים בשבח מעשים טובים
ובגנות מעשים הרעים ולשבח הצדיקים
כדי שייטיבו מנהגם בעיני בני אדם וילכו
בדרכיהם ובגנות הרשעים להכרישם ולגנות
כדי שימאסו וימחה זכרם ויתרחקו מהם
ולא יתנהגו במנהגיהם ·· המותר הוא הדיבור
של סחורה ובמשא ומתן להתפרנס ושאר
צרכיו ומי שמתמעט בזה העניין הוא מש
משובח · השתיקה טובה אם פגעה בה
מידת הדין וישתוק כששומע חרפתו ולש
ולשתוק בבית הכנסת וכשיושב אצל הכמי
ישתוק לשמוע דבריהם · אם חבירו מדברים
ישתוק עד שיסיימו דבריהם · מי שהוא רגיל
בשתיקה ניצול מלשון הרע ומעבירות רבו
השתיקה יפה לחכמים קו לטפשים שלמה
המלך אומר עת לחשות ועת לדבר · רוב דברי
הם במשא ומתן לכן לא ישתוק אדם לעולם
ולא לדבר תמיד · דיבור הטוב טוב יותר מן
מהשתיקה ויש חן בדברי הנכוחים כנופך
במשכיות הזהב · יש יושב לפני חכם ושותק
ומקבל שכר · כגון ששותק ומכוין לשמוע
ויש שותק ומקבל עונש כגון שיחשוב מה
ח ידבר לפניו הלא אינו כבגדי כלום ·· כשאדם
כשאדם מסופק אם ידבר אם ישתוק ידבק
בשתיקה · פעמי שהשתיקה אסורה כגון
שאינו שואל מה שאינו יודע או ששואלו
ממנו מה שהוא יודע ושותק וכן אם הוא
שותק ואינו מוכיח ואינו מנחם וכיוצא בזה
שאדם עושה מיצוה בדבורו ·· הראשוני
היו נזהרים משיחה בטילה ומשיחת ילדים
ומשיחת נשים ·· דע כי רוב ביטול כוונת
ט התפילה מחמת דברים בטלים הקבועים בלב
האדם · השתיקה היא גדר גדול ליראת שמים
כי אי אפשר להיות ירא שמים בלב המרב
דברים ·

עתה יש לפרש ארבע שערים על כיתות
שאינן מקבלות פני שכינה ··

שער

הראשון הליצנות בגוונן רופי ו
בבני אדם נקרא לץ וזו רעה גדול
שהוא מכחיש רוח של אותו שאומר עליו
דופי ומשניאו לפני העולם ובזה יבא לו היזק
גדול · והעושה זה הוא יותר מגזלן וגנב כי
אלו עושים לבעותם אבל הנותן דופי אין זה
כי מרוע הלב ומרוב גאוה ·· השיני שלועג
על בני אדם עבור שהוא בו לבו מחמ שלא
הצליחו במזון ובכבוד ולועג בעניים ובמי ו
שיש בו מום בגופו והרי זה עושה ליצנות
על מעשה השם · השלישי הלועג על מ
מעשה אחרים וכל מעשה שהוא לא הת
התחיל נראה שטות וזה המידה תביאהו
לידי מיצוות להלעיג על המיצוה שאחרים
עושים כיון שהוא לא התחיל ובכל מיני ל
הליצנות אין רע כמו רעת המתלוצץ על
על מיצות המלך · ויש רבים שלא יעשו המ
מפני שיראים מן הליצנות ·· הרביעי יוש
יושבי קרנות הקובעים עצמם לדברי בטלה
ומחפשי דברי ליצנות ואין להם מלאכה אח
אחרת ואין חוששין רק שיתיצאו דברים
לדבר ובזה הם שמחים ודעתם רבה ואוד
כי בהרבה דברים מביאין חטא ובאותו השע
היו יכולין לקנות חיי העולם הבא · החמישי
המתלוצץ עם מעשים לא שהוא כו להם אלא
כדרך השמחים והרגלין במשתה היין המביא
לזה העניין מרוב שמחת היין יוצאו הדברי
מפיהם של היין · ודע כי לא יהיה הליצנות
קבוע באדם עד שהוא פורק עול שמים מע
מעליו · בעו יכול להתלוצץ ועל עושה ע
עבירה כדי להוכיעם מן העבירות ··

שער השני השקר

רע שכל
אדם
מושך סברותו אחר מידותיו העיגל לפי עג
עצלותו והכעס לפי כעסו והגאוה לפי גא
גאוותו האוהב לפי אהבתו והשונא לפי שנ
שנאתו וכן כל המידה לפי מידה הטבועה
בו מתקן דברו לפיכך כל אדם שרוצה להיו
איש האלהים צריך תחילה להסיר ממנו כל
מידות הגרועות כדי שלא תמשיכהו המיד
לפי עניינה ואז יוכל להשיג האמת ויש ב
בעניין השקר ט חלקים ·· א המכחיש בפ
בפיקדון או בהלוואה או המעיד עדות שקר
וכהנה רבות שיש עונש גדול בשקר ·· ב
שאין בגוף השקר נזק אך מתכוין להטעות
חבירו להאמין לו ולא לשמור עצמו ממנו

ואז יוכל לעשות לו רעה ·· ג שהוא רואה
שום טובה שעתידה לבא לחבירו והוא מחזר
אחריה לקחנה ואי אפשר לו אלא בשקר או
מכשיר לו דבר כזב כדי שיתן לו מתנה ··
ד המספר דברים ששומע ומחליף מקצת
הדברים או מוסיף מלבו אע״פ שאין מזיק
זה השקר לשום אדם יש לו עונש שהוא
עונש אוהב השקר ומי שמרגיל עצמו
לזה השקר רגלך כשיבא להעיד שום על
עדות אי אפשר שלא ישקר קצת כיון ש
שלא הורגל לספר הדברים כהווייתן ולא מ
מוסיף וממעט גם כשיעשה כך לכן
טוב לאדם המספר דבר ששמע שידקדק
לאומרו כהווייתן · ולהתרחק מן השקר אע״פ
שאין נזק בשקר ההוא אע״פ לא רגיל עצמו
לשקר ·· ה האומר לחבירו הטיב לו ולא ה
הבטיחו וגורם שחבירו סומך עליו ולא היה
בלבו לקיים וזה שאמרו רבותי אחד בפה
ואחד בלב ·· ו המבטיח חבירו הבטחה גמ
גמורה עד שסומך עליו ואינו מקיים בזה
שנכשו גדול ואם הבטיח איש עני ומשקר
כן עונשו יותר גדול · וכן מי שמתפאר בפני
רבים לתת מתנה לאדם וזהו כמו הבטחה אע
אע״פ שלא נדר לו מאומה כיון שנתכבר בדבר
והמשקר בזה רעתו רבה ·· ז הגונב לב חבירו
שאומר לו דברתי טוב עליך ולא עשה ואפי
דעת גוי אין לגנוב · ונתחייבנו לתפוש אמת
שהוא יסוד הנפש ·· ח המשתבח במעלות
שאינן בו ואפי במעלות שיש בו אין להתפאר
כל שכן בשקר · ואין לאדם לקבל כבוד יותר
ממה שראוי לו ·· ט המשקר ואין לאדם
נזק בזה אלא שיש לו קצת הנאה כגון בנו ו
של רב כשהיה אומר לו שיאמר לאמו לעשות
טלפחי הפך ואומר לה תעשי חמיצי ואז עש
עשתה טלפחי וזה עשה לכבוד אביו שהיא
תזמין המאכל שאביו חפץ אע״פ מיחה לו ש
שלא ישלא להרגיל עצמו בדבר שקר · כל שכן
וכל שכן שאין בו שום ריוח וזה דבור ובזור
מי שאינו מדקדק בעניינו ואינו חושש ל
לספר שקר בדבר שאין בו לא נזק ולא ריוח
כיון שרגיל בשקר לא יוכל להזהר מן השקר
גם כשיש נזק בשקרו לאחרים עד כאן ט
חלקים בשקר ·· כללו של דבר מדבר שקר
תרחק בכל ענייניך כי גדול עונשו של שקן
אפי כשאומר אמת אין מאמינין לו אומר
ירואה שניים מדברי דברי סתר לא ישגל
להן לגלות לו כי אולי לא ירצו לגלות ומתכ שי
ומפני שלא לגלות לו מתוך כך אומרים לו דבר
אחר דברנו נמצא שגרם לשקר וזה הכ
העניין ידקדק שלא יגרום לאחרי שישקרו

ולא יהיה לו משא ומתן עם השקרנים ויגר'
חכמה גדולה להנצל מן השקר פעמים התיר
לשקר כגון לעשות שלום ולשבח כלה ובאו'
ובאושפיזא שלא לשבחו כדי שלא יבואו עלי'
אורחים ובמסכתא אפי' אם הוא יודע יאמר
איני יודע ואם שואל עם אשתו ושאלוהו
היכן הייתה ידחה אותם בדבר אחר ״

שער השלישי החניפות

החניפות נחלק לט' חלקים · א' המכיר בחבירו
שהוא רשע ועושה עבירות ומחניף לו ואומ'
לו לא פעלת און · וזה החנף רשעתו רב'
מאד לא די שאינו מוכיח אלא שהוא מ'
מיישר לו שקריו ורשעתו ויש לזה החנף
עונש שלא קינא על האמת ומחזיק יד
החוטא שלא ישוב ואולי זה החוטא עש'
רעה לאחרים ומחמת חניפות של זה לא ז'
יתקן לבו וזה שעות · ואם עון של החוט'
גלוי לרבים וזה מחניף לו ברבים ואומר לו
זך וישר אתה ואז חילל השם וכזה אין
דת ודין ״ ב' המשבח רשע בפני בני
אדם אפי' שלא בפני הרשע ואומר עליו
שהוא אדם טוב ועליו נאמר ועוזבי תו'
תורה יהללו ״ והשומעי' שהוא אומר
עליו שהוא יכבדוהו · ויש מכשול גדול
במכשול הרשעים כי כשיש כבוד לחכמי'
ולצדיקים והם עליונים אז כל העם ישמע'
לעצתם וגם אחרים יקנאו בהם ויעשו גם
מעשים טובים ועוד טעם טוב בכבוד הצ'
הצדיקים כי עיקר בריאות עולם והאדם
הכל כדי לקיים התורה · ועניין המכבד
צדיקים בשביל מעשיהם הטובים בזה מ'
מורים להם שעיקר בריאות עולם עבור
הצדיקים ומקיימין כוונת הבורא בבריאות
עולם אבל המבזה אותם מבזה כוונת ה'
הבורא בבריאות עולם והוא כמו שאומר
אין עבודת השם עיקר ובכבוד הרשעים
יש חילול התורה והעבודה אך יש לכבד הצ'
הצדיקים ולהודיע לכל כי עבודת השם היא
עיקר ״ ג' והמחניף לרשע ואומר לו כמ'
כמה אני נחמד אותה ואדם טוב ואינו ·
עושה כן ברבים שלא יהיה לרבים למוקש
בזה הוא משחית רעהו שהוא יחשוב ש'
שהוא צדיק וירום לבבו ולא ישוב ״ ויש
חניפות שמחניפין לבעלי זרוע כדי ש'
שיאהבו אותם ויכשאו ויגדלו אותם על
זה אמרו רבותי' כל המחניף לחבירו לשם
כבוד וסוף נפטר בקלון ״ ד' המתחבר
לרשע אע"פ שאינו מחניף לו ואינו מש'

משבחו אלא שהוא מקרבו ומתחבר עמו
הרי זה כאילו מחניפו · ויש מכשול גדול ב'
בחיבור לרשע שהוא מקרב שאינו של
הק' ועוד שהוא לומד ממעשיו ועוד גם
אחרים יתחברו אתו ויודעו לו והוא יגדל
אותם וגם ילמדו ממעשיו ואפי' אם אינו
לומד ממעשיו הוא רואה ושומע ומכן
עניינן שאסור לראות ולשמוע לכך
יתחבר עם הצדיקים ויראי' ״ ה' איש
שהוא נאמן בעיני כל העם וכולן שומעי'
לעצתו והוא מחניף לקרובו ולהעמידו רב
או פרנס ואותו הקרוב אינו טוב כזה ומק'
ומקלקל כל העם ״ ו' מי שיש בידו כח
למחות ביד עוברי עבירה ואינו מוחה
להם הרי כמחניף להם כי הם חשובים
כיון שאין הוא מוחה בהן ואינו מקטרג
אותם הרי כל מעשיהן טובים ולא ישובו
והוא נושא על כולם ״ ז' הרואה אנשי
מקומו עם קשי עורף ואומר בלבו אולי
לא יקשיבו אם אוכיחם ועל כן אינו מוכיח
זה ישא עונם כי היה לו לנסות להוכיח
כי אולי יועיל ״ ח' השומע מדברים
לשון הרע או מכל פה או יושב אצל מת'
המתלוצצים על המצות ויודע שהם
קשי עורף ולא יקבלו תוכחותיו ועל כן
שותק גם זה יענש · כי הוא היה לו לענו' ת
שלא יאמרו שהוא כמותם ושהוא מודה
לדבריהם וזה אחד מן הדברים שהאדם
יעזוב חבורת הרשעים כי לא יוכל לענות
להם תמיד ״ ט' המכבד הרשעים ולא
הותר לכבד רשעי' אלא מחמת מורא שירא
שיזיק לו הרשע ויגרום לו הפסד בזמן ש'
שיד רשעים תקיפה · אך לא ידבר טוב על
הרשע ולא ישבחנו ולא יכבדנו על דרך
שהוא חשוב בעיניו אלא מפני דרכי שלו'
ויש רשעים שאין מחניפי' להם כגון מו'
מדרכי להרג · שלשה מחניפים להם
לאשתו משום שלום הבית · ולבעל חובו ש'
שלא יחליצנו ולרבו שלמדו תורה ומינוה להו
החניף לתלמידו ולחבירו כדי שילמדו וכדי
שישמע לדבריו ויקבל תוכחותו כי יש אדם
שאינו מקבל תוכחה בכעס ולא בהכאה רק
בחניפות ״ אסור להחניף ולגנוב דעת
חבירו ולשאול לו דורון ויודע שאינו מקבל
אמר ר' שמעון בן חלפתא מיום שגברה
אגרופה של בית חנופה נתעוותו הדינים
ונתקלקלו המעשים ולא יוכל אדם לומר לחבי' ח

מעשי גדולים מתעשיר פרנס ודיין וגבאי
צריכים מאוד להזהר מן החניפות שלא יחניפו
לאחרים ולא יקבלו חניפות וצריך מאוד להתר'
להתרחק שלא יתכוין לעשות חניפות בע'
בעשותו מעשים טובים אך לשם הבורא
לבד יתכוין · גדר גדול להתרחק מן החניפות
שיברח מן הכבוד ושלא ליהנות מאחרים
כי רוב החניפות הוא בשביל אילו שני דברי'
והמסתלק מהם ינצל מכמה עבירות גדולות
וחייב אדם להתחבר עם הטובים ולהתרחק
מן החניפים ולא יתערב עמהם וחייב ללך
עם שמונה גותי' טובי' · ואם אי אפשר לו
ללכת ישב בדד וידום ״

שער הרביעי לשון הרע

ומהו לשון הרע המספר בגנות חבירו אע"פ ש'
שהוא אמת אבל בגנות ואומר שקר הוא נקרא
מוציא שם רע · אבל בעל לשון זה שיושב ואו'
ואומר כך פלוני עשה כך וכך היו אבותיו כך
וכך שמעתי עליו · ובוראי הרגל בלשון הרע
הוא עורך על שתים מעלין כי הוא חוטא בלא
הנאה והרגיל בעון גדול כזה קשה לו לפרוש ו'
לעשות תשובה ואפי' אם ישוב אין תשובתו
שלימה · כי הצריך הרבה למי שסיפר עליו לשון
הרע ואינו יכול לזכור אותם שסיפר עליהם לו
ויש מי שסיפר עליו בסתר ומתבייש להודיע
לכך סיפר עליו ולבקש מחילה ממנו ופעמים
ידבר על פגם משפחה ויזיק לדורות הבאים
אחריו ואין לו מחילה עולמית · לשון הרע נ'
נחלק לשמונה עשר חלקים · א' כמו שהוא
מספר לשון הרע כך יספרו עליו ומזה יבוא מ'
מחלוקת ״ וכמו שהוא מחפש אחר מומי
חבירו כך יחפשו אחר מומיו ומתוך כך יהיו
מגולים כל מומיו ״ ב' השומע לשון הרע ה'
הוא כמו המספר כי כל הרואים שהוא שומע
ושותק יהיו סבורים שהוא מאמין ויאמינו גם
הם וגם המספר לא יוציא דיבה יותר כיון ש'
שלא גער בו ״ ג' אם יזכיר לו בינו לבין ע'
עצמו מעשה אבותיו הרעים אפי' הוא אותו
עבר על לא תונו איש את עמיתו ״ ד'
אם ילבינו בפני אחרים על מעשה אבותיו ה'
הרעים על זה אמרו חכמים המלבין פני חבירו
ברבים אין לו חלק לעולם הבא ״ ה' אם הוא
מודיע תועבות אבותיו שלא בפניו אך רבים

שומעים וגורם לו השנאה ולבזותו על זה
אמרו רבו' כת מספרי לשון הרע אין מקב'
מקבלין פני שכינה ״ ו' המספר לשון הרע
על בעל תשובה ובזה מחטיא את הרבים
כי כל חוטא יחשוב אף אשוב ואם כן יטעל
דלתי התשובה · ועוד חטאו של זה המספר ג'
גדול שהוא חולק על השם המיטה
לעשות טוב ״ ז' המספר לשון הרע על
גבאי צדקה שהם כשרים ונאמנים ואומר
עליהם שהם גונבים הצדקה ונושאים פנים
לקרובים זה המספר גורם שהם יסתלקו מן
הגבאות ויהיו אחרים רעים תחתיהם ועוד
שזה המספר גורם רעה לעניי צדקה ש'
שיתנו ליד עושי רעה שאינם חומלים על
הטובים ועל העניים יפסידו שאלו הגבאים
הרעים יגזלו הצדקה ״ ח' המספר לשון
הרע על היתומים והאלמנות ועניים עונשו גדול
שהוא מצער הנצערים · ובזה גוזל אותם כי
בזה הוא משניאם ולא יחמלו עליהם · ט' וזה
המספר לשון הרע הוא צדיק בעיניו כי יאמר
פלוני עשה כך וכך ואני לא עשיתי כך ·
נמצא שהוא מתגאה ומחזיק טובה לעצמו ״
י' שזה המספר הוא שמח באיד חבירו וכתי'
שמח לאיד חבירו לא ינקה ״ יא' המספר
בגנות הוא גורם חסר לעצמו שכל אדם יכול
לחושדו בדבר שהוא מספר על חבירו כי כל
הפוסל פוסל ובמומו פוסל ״ יב' אבק של לשון
כגון שאומר משתקין מפלוני איני רוצה להו'
להודיע מה שאני יודע בו · ואמרו רבו' לעולם
אל יספר אדם בטובתו של חבירו בפני שונאו
כי שונאו אינו יכול לשמוע טובתו ומתוך כך
מחפש במומיו אבל בפני אוהבו מותר לספר
טובתו ״ יג' אם גלה אדם חטאתך אל
תאמר כמו שגלה עלי חטאתי כך אני אגלה
חטאותיו שנ' לא ת' תקום ולא תטור וגם לא תא'
תאמר אע"פ שהוא גלה עלי אני לא אגלה
עליו כזה הדבר גלות החטא ״ יד' יש עבירה
אחרת הנקראת רכילות וזה המגלה לאדם מה
שחבירו דיבר עליו ובזה גורם שנאה ביניהם
והדיין מוזהר שלא יאמר לבעל דין אני מזכה
אותך אבל חבירי רבו עלי וחייבוך ״ טו'
אם תראה אדם שמדבר דבר או עושה דבר
ויש לדון דבריו ומעשיו לצד חובה ולצד זכות
אם הוא ירא השם נתחייב לדון לכף זכות אפי'
אם הדבר נוטה לחובה יותר מלזכות · ואם

בזה ביצוע פעמים יזהרו מן החטא ופעמים
יכשלו יש להכריע לזכות ואם הדבר נוטה
לחובה יהיה הדבר אצלך כמו ספק ואל
תכריעהו לצד חובה · ואם האיש רוב מן
מעשיו לרעה וידעת כי אין יראת השם
בלבו תכריע מעשיו ודבריו לצד חובה ·
יו׳ המספר דבר לחבירו אין לו לגלות בלא רש
רשותו וכל דבר הנאמר בפני שלשה אין
בו משום לשון הרע כי כיון שנתגלה בפני
ג׳ אז הוא כמו ידוע לכל ואם מן הג׳ סיפר
לאחר אין בו משום לשון הרע · ואם המ׳
המספר הזהיר השומעים שלא יגלו אפי׳
אמרו בפני רבים יש בו משום לשון הרע ·
יז׳ מותר לספר לשון הרע על בעלי מח׳
מחלוקת ומצוה לומר לשון הרע על
בעלי עבירות לגנותם ולבזותם ולהש
ולהשניאם בעיני העולם שימאסו ב׳
בעיניהם ויבדלו מהם ולא יעשו כמ׳
כמעשיהם · יח׳ מי שהורגל לחט׳
לחטוא בלשונו בחנופות ובליצנות ברכילות
בניבול פה בלשון הרע ולדבר שקר וכזב ו׳
ועתה אם בא לשוב גדר גדול וחזק מאד
שיתרחק מחבריו הראשונים ולהרבות בש׳
בשתיקה מאד מאד וישב בחדר לבדו
ויעסוק בתורה ויתחבר עם חסידים ש׳
שאינם מדברים דברים בטלים רק בי׳
ביראת שמים · ואם ישמע דברים בט׳
בטלים ואם יחפוץ לדבר יגערו בו יש ל׳
מקור גדול של מצות תחת הלשון וכן ד׳
דוד אומר מי רוצה לקנות עולם זה ועולם
הבא יאמרו לו אין אדם יכול לומר להם כזה
הוא מאד וכן הוא אומר מי האיש ה׳
החפץ חיים אומר לו מי יוכל לקנות חיים א׳
אמר להם נצור מרע · ויגל עצמו במצו׳
התלויות בלשון לדבר דברי תורה ויראת
שמים ולהוכיח בני אדם ולצוות בגון אחרים
לשמור ולעשות ולנחם אבלים ולנחם עניים
ולדבר על לבם דברי תנחומין ולדבר אמת
ולהרגיל בשירות ותשבחות ואז יהיה אוהב
למעלה ונחמד למטה ויהיה שכרו כרב
טוב הצפון לצדיקים ·

שער האמת

הנשמה נבראת
ממקום רוח קודש
ונחצבה ממקום טהרה ונבראת מזוהר
העליון מקודש הקדשים ממקום שהכל
אמת ואין שם שקר וכשהאדם עושה—
שקר לא יוכל לבא לאמת כי אין השקר מתדבק
לאמת · ואין מעלה באדם כמו מעלת האמת
והשכינה קרובה למי שקורא באמת ולא ל׳
יהיה רגיל בדבר אחד בפה ואחד בלב ·
חסידים הראשונים היו מדברים אמת בלבבם
כשהיה לבם מקח וממכר היו נותנין אותו
כפי מה שבלבבם · כי הדובר אמת בלבבו לא
ואינו רוצה לחשוב שקר ולא לדבר שקר ·
כי הדברים שיחשוב ושידבר יתקיימו שנ׳
ותגזור אומר ויקם לך · ומי שהרגיל
עצמו שלא לחשוב כי אם אמת יראה בלילה
חלומות אמת וידע העתידות גם ברמיזות
יהיו אמת · אם אדם רוצה לחברו בראשו או
בידו או בשאר איברין הכל יהיה אמת ·
וילמוד תורה לידע האמת וכדי שיוכל לידע
המצות על אמיתתן · ולעולם יודה על האמ׳
האמת ולא יתבייש ואפי׳ בדברי תורה ש׳
שאין בה קיום מצוה ילמוד לידע האמת
כדי שידע הלב דברי אמת · ואל תכחש לק׳
לקבל האמת אפי׳ קטן ונבזה ויזהר שלא לש׳
לשקר לא לגוים ולא ליהודים ויעשה באמונות
בכל · הרחמן הוא ידריכנו בדרך אמיתתו ו׳
ויביאנו לחדריו להגיע לאור עליון אשר שם
חביון עוזו וגוי׳ תפארתו ·

שער התשובה

התשובה גדול׳
שמגעת עד
כסא הכבוד שנ׳ שובה ישר׳ עד יי׳ אלהיך
עבור ז׳ דברים יקרים כל אדם לשוב בימי
נעוריו · א׳ עבודת התורה והיראה וכל
המעלות הם רבים מאד וימיו של אדם מו׳
מועטים והאדם יש בו מידת עצלות ואפ׳
אם יתחיל מימי נעוריו לא יוכל להשיג הכל ·
ב׳ אם ידחה תשובתו עד שיאסוף הון א׳
אז יתאוה יותר ויותר כי אין אדם יוצא
מן העולם הזה וחצי תאוותו בידו · יש בידו
מנה יתאוה מאתים שנ׳ אוהב כסף לא יש׳
ישבע כסף · ג׳ הזמן מתמעט ואין לו זמ׳
זמן לפרוע מה שאיחר עצמו כי בכל יום
ויום חייב לעשות כל יכולתו ויפרע מה שב׳
שביטל · ד׳ כשיאחר לתקן נפשו אז ה׳
היצר הולך ומתגבר ומתקשה הלב וכבר
הורגל בעבירות וכל העבירות הן בעיניו כה׳
כהיתר ולא יוכל לעזור עצמו · ה׳ אולי לא
יאריך ימים וימות קודם שישוב על כן
יזהר בכל עת ויהיו בגדיו לבנים · ו׳
כשיאחר לשוב יהיו עונותיו ישנים—

וישכח ולא ידאג עליהם · ז׳ כשהוא זקן
אז היצר חלש ולא יקבל שכר על התשוב׳
כאילו הוא עושה תשובה בבחורותו כ׳
כשהיה בחוזק כוחו · ששה דברים
יעוררו לב אדם לשוב · א׳ כאשר יבוא
לאדם צרות הן בגופו הן בממונו הן בבני׳
יחשוב בלבו אין זה כי אם מחמ׳ עונותיו
ודרכיו הרעים וישוב אל יי׳ וירחמהו ·
ואם האדם אינו שב מחמ׳ צרותיו אז ז׳
עונותיו כפול כי זה עבר שאינו מאמין
שהצרות באו עליו מאת השם לכך
בעת יחפש במעשיו וישוב · ב׳
כאשר יבואו ימי הזקנה ויראה חלישות
כוחו אז יתעורר ויחשוב לאחריתו ויזכור
קיצו וישוב · ואם לא ישוב אז ענשו
כפול כי זה תמהון גדול כשהוא רואה ש׳
שימיו הולכין וכלין וגופו מתדלדל ושהוא
נוסע לבית עולמו ואיך לא יתן לבו להכין
צדה לדרכו הגדול והרחוק אין זה אלא מ׳
מחמ׳ מיעוט אמונה · ג׳ כאשר ישמע
מוסר חכמים בזה יעורר לבו לשוב ואש׳
ואשריו שהוא מקבל המוסר לו זכות גדול
בשעה שהוא מקבל תוכחות ובשעה
קטנה יצא מאפילה לאור גדול כי כל מה
שהוא מקבל עליו לעשות יש לו זכות כא׳
כאילו עשה יותר ממה שיקבל עליו ·
ד׳ כשיקרא בתורה ובנביאים וכתובי׳ וכד׳
ובדברי חכמי׳ ורואה אזהרות ועונש וה׳
והמוסר הנעימו׳ אז יתעורר לבו לשוב
ויחשוב איך יקרא דברי תורה כמשל
דעה ויעשה כעניין שנ׳ כי יאשיהו ויהי
כשמוע המלך את דברי הספר ויקרע את
בגדיו ובעניין עזרא נאמר כי בוכים כל
העם כשומעים את דברי התורה · ה׳
כאשר הגיע עשרת ימי תשובה אז יח׳
יחרד כל העם מיום הדין וכל מעשיו יהיו
נזכר לפני הדיין הגדול ובזה יהיה מעורר
לבו לשוב כי בימים ההם התשובה רצויה
לפני יי׳ מאד מאד · ו׳ כראותו הרבה בני
אדם בריאים וחזקים ועשירים מתים קוד׳
שיגיעו לימי זקנה ויפחד ויירא מאד אול׳
כן יקרה לו ויעורר לבו לשוב כי אולי ימות
היום או מחר · וכן אמרו חכמים שוב יום
אחד לפני מיתתך פי׳ תשוב היום שמא
תמות מחר · לכן בכל יום ויום תתעורר—

ותקיים משנתך ותחדש מצות ומעלות ט׳
טובות בכל יום ויום · כשהאדם מתעורר
לשוב לא יוכל לעשות תשובה שלימה אם
לא ישים על לבו שבעה דברים · א׳ שידע
מעשיו ויזכרם כולם כל מה שעשה בנעורי׳
וצריך לדעת ולתת לב על כל דברי התורה
עשה ולא תעשה ויבדוק את עצמו אי׳
מצוה קיים ואיזה מצוה עבר וכן על כל
מה שהזהירו רבותי׳ · ועתה שמערוב
העולם אינם נזהרין מדברים בטלים
ומלהסתכל בנשים ומלדבר עמהם שלא
לצורך · ולא נזהרין בהזכרת שם שמים
לבטלה · כלל של דבר לא נזהרו מכל מה
שכתוב בתורה בספר המידות הזה כי רבו
פשעו הוא מי שאינו בקי בדקדוקי הוא
נכשל בהרבה מקומות ואינו מרגיש לכן
צריך השב לידע המצות ואז ידע איזה
מצוה לא קיים ויתחרט עליהם וזהו שנ׳
כי פשעי אני ידע וחטאתי נגדי תמיד ·
ב׳ צריך השב לידע ולחשוב שאין דבר
רע כמו מי שאינו מקיים מצות המלך
כי אין מועיל בידיעת החטא אם אינו מ׳
משים על לבו שאין רע בעולם כמו רעת
העובר דברי תורה · ג׳ צריך להשיב אל
לבו עונש העבירות בדינם קשים ואז ירעד
ויפחד · ד׳ צריך לחשוב בכל שעה שכל
דבריו ומחשבותיו וכל מעשיו גדולים
וקטנים כולם כתובים בספר זכרון ואין
שכחה לפניו · ה׳ שידע שהתשובה
רפואה שלימה לכל העבירות · ו׳ צריך
לעשות ולחשוב הטובות שעשה האל׳ית
והיה לו להודות ולא די שזה לא עשה
אלא שעבר מצותיו ולא חש לדבריו ·
ז׳ צריך שידע שהוא צריך להתחזק מאד
מאד ולהמנע מן הרעות שהורגל בהם
וצריך הסכמה גדולה בלבו שלא יעשה
עוד כמו שעשה וצריך גדרים גדולים
לפרוש מן ההרגל ואם לא יתחזק ולא יעש׳
גדרים לא יוכל להגיע לשערי התשובה
והנה מדריגות רבות לתשובה ולפי המדר׳
המדריגות יתקרב אל השם ולעולם אין
טהרה בטהרה שלימה אלא אחר שיטהר
את לבו · ועתה יש לכתוב כ׳ ענינים
שהם מעקרי התשובה · א׳ בחרטה
שיתחרט על כל עבירות שעשה · ב׳
עזיבת החטא ויגמור בלבו שלא יעשה
עוד וזהו ראשית התשובה · ג׳ היגון
בלב ודע שמעלות התשובה לפי גודל המ׳
המרירות שיצטער בלבו על שמרים נגד
השם · ד׳ יגון ויצער במעשה בינסי—

וכי ומספר ולשעות ולובשין ולבוש שק
ויסיר בגדיו החמודים ויוריד עדיו מעליו׃
ה׳ הדאגה שידאג בענש עונותיו שנא׳
כי עונותי אגיד ידאג מחטאתי וידאג א׳
לעולם אולי יקיצר בענין התשובה וידאג
שמא יתגבר יצרו עליו׃ ו׳ הבושה שנא׳
בושתי ונכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי׃
ז׳ ההכנעה בכל לב שיכנע לפני י״י ויחשוב
עצמו כאין ולא יחזיק טובה לעצמו ואם
כל מה שיעשה יהיה קטן בעיניו כנגד
מה שהוא חייב לעשות׃ ח׳ ההכנעה במ׳
במעשה כגון לשתוק מחרפיו ולהסיר מע׳
מעליו ומענה רך ושיחת עין׃ ט׳ שבירת
התאוה יפרוש אפי׳ מן המותר לך מן לענין
אכילה מן ושתייה ולענין האשה מן לענין
ממון כי התאוה היא שורש לכל הפעולות
ואחרי שיתקן התאוה יפרוש אפי׳ מן הה׳
המותר אז הוא קרוב לדרכי התשובה׃ י׳
להשיב פעלו כגון מי שהורגל להסתכל ית׳
יתנהג בענין שחות ואם חטא בלשונו ל׳
יעסוק בתורה ויבין על עצמו באיזה
אבר שחטא ישתדל לעשות מצוה וזה
העניין כולל דברים רבים מי שרוצה להבין
הדבר על בוריו׃ יא׳ חיפוש דרכיו שיב׳
שיברוק עצמו בבדיקה גמורה ויחשוב על
כל עבירה שעשה מנעוריו ויתודה עליה
ויוסיף הכנעות כראותו הרעות שעשה
ויעשה גדר להזהר בדבר שנכשל בו כי
החולה כשיתחיל להבריא צריך להזהר ממ׳
מכמה ענינים שלא יחזירוהו לחליו כך
צריך זה השב להזהר מאד׃ יב׳ שידע
גודל עונותיו באיזה עבירה יש מלקות או
כרת או מיתה ולפי חומר החטא יגדיל הה׳
המרירות בלבו׃ יג׳ שיהיו העבירות
הקלות חמורות בעיניו כמו החמורות כגון
דברים בטילי׳ וריבוי דברים עם הנשים
ולהזכיר שם שמים לבטלה אעפ״י שאלו
העניינים קלים בעיני בני אדם יהיו אלו
חמורות בעיניו ויזהר בהם מאד ויחשוב
כי המלך הגדול צוה על הדבר ואין לנטות
מדבריו׃ יד׳ הוידוי ויזכיר בוידויו עונו
ועונותיו ועון אבותיו ועיקר הוידוי שיג׳
שיגמור בלבו שלא לעשות עוד׃ טו
שיתפלל לאל ויבקש ממנו מחילה וכפרה
ויבקש שיעזרהו על תשובתו׃ יו
תיקון המעוות כגון אם גזל ישיב הגזילה
קודם [illegible] ואם אין לו לפרוע יתפלל לאלהים

שיתן לו השגת יד שיפרע׃ יז׳ לעשות חסד
ואמת שנ׳ בחסד יכופר פי׳ יש עונות שא׳
שהתשובה ויום כיפור תולין ויסורין ממ׳
ממרקין ובחילול השם מיתה ממרקת שי׳
שיהו חטאיו נגדו תמיד לענין זה מועיל
חסד ואמת לכפר לגמרי אחר שעשה
תשובה׃ יח׳ שיהיה חטאיו נגדו ו׳
ולא ישכחם׃ יט׳ כשהוא עדיין בחוזק
תאותו ונזדמן לו החטא ויצרו תוקפו מ׳
מאד לעשות ואינו לירא ומשום אדם
וכובש יצרו בעוז יראת השם׃ כ׳
להשיב רבים מעון וכן אמר דוד אלמדה
פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו ו׳
וכת׳ שובו והשיבו משמע שזה עיקר
התשובה רמ״ה שישיב רבים מעון׃ כד׳
דברים מעכבין את התשובה׃ חמשה
מהן נועלין דרכי התשובה בפני עושיהם
ואלו הן׃ הפורש מן הציבור כשעשין תש׳
תשובה והחולק על חכמים וזה מחלוקת גורם
לו שלא ישוב והמלעיג על המצות ומתוך
כך אינו חושש בהם׃ והמבזה רבותי
ודבר זה גורם לטורדו מן העולם כיון וה׳
והשונא את התוכחות התוכחות הן גו׳
גורמות לשוב וכיון שהוא שונא תוכחות
אין אדם מוכיחו׃ ויש מהן חמשה שאי׳
אפשר לו לשוב בתשובה גמורה כגון ו׳
המקלל ואינו יודע את מי קילל שיבקש מ׳
ממנו מחילה והחולק עם הגנב כי זה חושב
בלבו וכי אני גנבתי וגם אינו יודע ממי ג׳
גנב שיחזיר לו וגורם שהגנב גונב יותר
והמוציא אבידה ואינה מכריז להחזירה
לבעליה וכשרוצה לשוב אינו יודע למי ו׳
הוא והדוחק עניים כחוב שהם חייבים לו
עד שמחליטין לו כל עניינהם בפחות מש׳
משווים ואינו חושב שיש בזה עון כי אומ׳
שלי אני נוטל והמקבל שוחד להטות
דין כי אינו יודע עד היכן הגיע הטייה זו׃
ויש מהן חמשה שהם קלים בעיניו ו׳
ואין נראה לו שחטא׃ ואלו הן׃ האוכל
משל עני שהוא מזמן לו הרבה מחמת
הבושת מה מחשב הלא אכלתי ברשותו
ומה פשעתי בזה׃ והמשתמש בע׳
בעבוטו של עני כגון שחשב עצים בקר׳
בקרדום אשר הטוכן בידו והוא אומר בלבו
מה חסרתיו והמסתכל בעריות אומר
בלבו וכי בעלתי׃ ומה עשיתי והמתכבד

בקלון חבירו אומר בלבו מה עשיתי לו והחושד
בכשירים אומר בלבו שאינו חוטא׃ ויש מהן
חמשה אשר קשה לפרוש מהם כגון רכיל׳
ולשון הרע ובעל חימה וכעס ובעל מחשבות
רעות והמתחבר לרשע ולומד ממעשיו׃
וארבע מהן העון הוא גדול מאד כגון המח׳
המחטיא את הרבים ובכלל זה המעכב רבים
לעשות מצוה והמסית והרואה את בנו ב׳
בתרבות רעה ואינו מוחה׃ האומר אחטא
ובכלל זה כל שאיפשר בידו למחות לרבים
ואינו מוחה׃ והאומר אחטא ואשוב או
אחטא ויום הכיפורים מכפר כל אילו עונות
וכיוצא בהן אעפ״י שמעכבין את התשובה
מ״מ אינם מונעים את התשובה ואם עש׳
תשובה מהם יש לו חלק לעולם הבא׃

דרך העולם שאינם נותנים לב לשוב אלא
מעבירות גדולות כגון הבא על אשת איש ויש
או על הנדה או רוצח וגנב וכיוצא בהן אבל
דרך הישר לעשות תשובה על כל עבירה
ועבירה כגון מי שלא חש להתפלל בכוונה
ומי שנהנה מן העולם בלא ברכה ומי שה׳
שהורגל בדברים בטילים ולשחוק עם הנשים
וכעון ביטול תורה׃ כלל של דבר רבים שלא
נזהרו מכל מה שכתוב בזה ספר המירות
ואינם חושבין עון בדבר זה׃ לכך הרוצה
לשוב תשובה גמורה ילחם נגד יצרו לתקן כל
מידותיו׃ וישיב אל לבו תרי״ג מצות
ויתבונן איזה מצוה לא נזהר בה ומיום ש׳
שהתחיל לשוב יתן אל לבו כל שאור שאפשר
לו לקיים ולעזוב כל דבר מגונה וזה עיקר
התשובה לקיים מצות בוראו׃ אבל מי ש׳
ששב מעבירה אחת או שתים ורגיל בתעני׳
אין זה תשובה חשובה כי אם לטרוח לקיים
המצות כהלכתן ומי שישיב לטורחו על
זה העניין בעל תשובה גמורה׃ האותות בזמ׳
בזמן שהאדם נותן אל לבו לקיים את כל דברי
התורה לכבוד השם לבד בלא הוא מקיל
עליו ענייני התשובה שהוא מסייעו על
ענייני התשובה ונותן בו כח לעמוד בה׃
וזאת היא הטובה הגדולה אשר הטיב השם
עם בני אדם שהוא עוזר לשבים לעשות
תשובה ואפי׳ בדבר שאין כחו של אדם יכול
להשיג השם ברוב חסדיו יגמול לבו ויתן לו כח
לעשות תשובה׃ וכל אדם יעשה גדרים
לפי מה שרואה שיצרו מתגבר עליו אם רואה

שדעתו נמשך אחר גניבה יתרחק שלא יקבל
פקדונות ושלא ישתדל בממון של אחר יבד׳
ויתרחק בדבר שיוכל לבא לידי גניבה׃ ואם
רואה שדעתו נמשך לזנות יתרחק מאד
מן הנשים וכעניין זה יעשה לכל דבר ודבר
ויזהר בדבר היתר לעשות גדר ולמעט ב׳
התאוה וזהו טוב מאד ויש בו תועלת לבר׳
לכמה עניינים׃ והראש לכל הגדרים
שישמור עינו שלא יתן עינו במה שאינ׳
שלו וכשישמור עינו אז לבו שומר וגם זה
גדר גדול להתרחק מן הגרועים שלא להתעסק
עליהם ושלא לשמוע דבריהם וכמעט הכל
תלוי בזה להתרחק מכל שמביאין לו שלא לב׳
לשמור התורה או מי שמתלוצץ על מעשי
טובה׃

ואדם שעשה תשובה

וחזר לסורו אפי׳ יעשה כך הרבה פעמים כל
לעולם יכול לעשות תשובה אך יש להחמיר
בשניה ובשלישית יותר מבראשונה׃
ונדר גדול בירושלמי מי שהיה רשע כל ימיו
ועשה תשובה הק׳ מקבלו ואומר ר׳ יוחנן ולא
עוד אלא כל עבירות שעשה נחשבות לו
כזכיות׃ ובפר׳ יום הכיפורים ומש׳ אם עשה
תשובה מאהבה עבירות נעשות לו כזכיו׳ ת
עשה מיראה נעשות לו כשגגות׃ וכל זאת
שאין להם חלק לעולם הבא ונדונים בגיהנם
לדורי דורות דווקה אותם שמתו ברשעם
אבל עשו תשובה אין לך דבר שעומד בפ׳
בפני בעל תשובה׃ וזה העניין דבר טוב
מאד שירגיל אדם עצמו מוקף ולא יעבור לד׳
להתענות יום אחד בחדש ואותו יום יעשה
עצמו כאילו אינו בעיר ויפתלק מאשתו ו׳
ומבני ביתו ויסתיר עצמו בזקום ספר בחדרו
ויתחנן להק׳ בתחנו׳ רבים בפה חשבות מכ׳
מכוונות׃ אחרי כן ישב ויחשוב בלבו תחילת
מחשבה לחשוב גדולת השם ואחר כך לחשוב
קטנות עצמו ושפלותו ויחשוב על המורך
ואיך יכלה גופו ויהיה עפר ויחשוב על דין
גיהנם ויחשוב על עניין גן עדן וטובת של
עולם הבא׃ וזה העניין לא יעשה בעבירות
אך בנחת ובעומק הלב׃ ויעריך הרעה
נגד הטובה והטובה נגד הרעה ויחשוב
מי שבא בגיהנם איך יהיה עניינו ומספר
בהספד גדול ויחשוב על טובת גן עדן
ועולם הבא איך תענוג גדול יש שם אין

ספק מי שורגל בזה העניין יבא לבסוף לחסרון
ולפרישות ויתאוס בעולם הזה שהוא שווא
ושקר ויהיה רגיל לומר וידוי בכל יום וילב' ש
חרטה גדולה על נפשו ואם היה יכול
לבכות על פשעיו זה טוב מאד כללו
של דבר ישוב אדם מכל מידות רעות
ולזה העניין צריך חיזוק גדול כי כבר ה'
האדם מורגל בהם וקשה לו לפרוש מהן
ועל זה נאמר יעזוב רשע דרכו ואיש און
מחשבותיו ואל יחשוב בעל התשובה
שהוא מרוחק מן השם מפני החטאים
והעונות שעשה אך הוא אהוב ונחמד
לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם ולא
עוד אלא ששכרו הרבה שהרי טעם
טעם ופירש מחטא וכובש יצרו ואמר
החכם מקום שבעלי תשובה עומדין בו
אין הצדיקים גמורין יכולין לעמוד בו
כי כל הנביאים כולם נבאו על התשובה
ואין ישר' נגאלין אלא בתשובה בעלי
התשובה יהיו שפלים וענוים ביותר ואם
הכסילים מחריפין אותם במעשיהם הר'
הראשונים יש להם לשתוק וישמחו בזה
כי זכות גדול להם לסבול הבושת כמה
גדולה מעלת התשובה אתמול היה זה
מובדל מה' אלהי ישר' שנ' עונותינו היו
מבדילים ביניכם לבין אלהיכם והיום הוא
מודבק בשכינה שנ' ואתם הדבקים וכו'
בה' אלהיכם ועושה מצוה ומקבלין אותן
בנחת ובשמחה שנ' כי רצה כבר אלהים
את מעשיך ולא עוד אלא שמתאוה להם
שנ' וערבה לה' מנחת יהוד' וגו'

שער יראת שמים

כתו' בתור' ועתה יש
ישר' מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה
וכתי' את ה' אלהיך תירא וכתי' יראת ה' היא
אוצרו ואמרו חכמים אין להקב"ה בעולם
הזה אלא יראת שמים בלבד דכתי' ויאמר לאדם
לאדם הן יראת ה' היא חכמה שכן בלשון
יון קורין לאחת הן רבינו אומר בשעה
שמכניסין אדם לדין אומר לו נשאת ונתת
באמונה קבעת עתים לתורה עסקת בפרי'
ורביה ציפית לישועה פלפלת בחכמה הב'
הבנת דבר מתוך דבר ואפי' הכי אי איכא
יראת ה' אין אין לא לא משל לאדם
שאמר לחבירו העלה לי חיטין לעלייה
הלך והעלה לו אמ' לו עירבת בהם קב חומטון
אמר לו לאו אמר לו מוטב שלא העלית
אומר להו רבא לרבנן במטותא מינייכו
לא תירשון תרתי גיהנם פי' להיות
יגעים ועמלים בתורה בעולם הזה ולא ת'
תקיימוה ותרדו לגיהנם במותכם ובחייכם
לא תהניתם בעולמכם אחרי שאנו רואים
שהכל תלוי ביראת שמים וכל התורה אינה
מועלת לאדם אלא ביראת שמים והיא
יסוד שהכל תלוי בו והיא לבד עומדת
לאדם לעולמי עולמים וכן דוד המלך ע"ה
מעט ביראת ה' מאוצר רב ומהומה בו לכן
יש להודיע עניין יראת ה' ודע שיש ג'
מיני יראת ה'

האחת היא יראה גרוע מאד כגון אדם
שאינו ירא מלפני האל אך
כשיעשה שום מעשה טוב הוא ירא
מבני אדם ומחשב בלבו אם לא אעשה
טובה לא יאמינו לי בני אדם ולא יחושו
עלי ואם זה האיש מתכוין כל ימיו זה
אחריתו עדי אובד כיון שאין כוונתו ומ'
ומחשבתו בשם הנכבד

השנית הוא ירא מלפני האל אך הוא
ירא מעונש גיהנם והוא
ירא שלא יבא בגן עדן ובעבור מתחזק
לעשות מעשים טובים וזה האיש אפי'
אם יקיים כל התורה כולה בכוונה זו ל'
טוב הדבר שהוא ירא מלפני השם אך
לא הגיע לעיקר הטובה כי כל כוונתו
בעבודתו לטובת עצמו ולא לכבוד השם

השלישית מי שהוא ירא מלפני ה'
השם לא מפני דבר
בעולם רק שהוא נרעד מפניו וכל איבריו
מזדעזעים בזוכרו גדולתו וגבורתו ובעבור
שזה הדבר עמוק מאד מאד להבין כי
דרך בני אדם שלא יעשו מעשה אם
לא יקווה שיהיה להם ריוח או להרחיק
הנזק מעליהם ובעבור היראה השלישי'
קשה להשיג התורה לעשות מעשה
ליראת עונש ולקוות הגמול ועל כן תמצא
ברכות וקללות בתורה להפחיד לב הקורא
כדי שיעשו לו כמו שעושין לנער בעבור
שחכמתו קטנה ואינו מבין ערך הטוב
על כן צריך המלמד לעורר לב הנער באגו'
באגוזים ובפירות ובמיני שהנער אינו
יודע לכבוד התורה כי אינו יודע ערכה
ואינו יודע שיש בלימוד טובה אחרת אך
הוא חושב הלימוד טורח ועמל כדי להשיג
הפירות כמו המעשה והמלאכה שאין הק'
המלאכה חשובה בעיניו אלא בשביל
הריוח שלו ואם היו צריך לנער קטן ליתן לו
אשה או בית לא היה מתרצה ולומר כמו ש
שיעשה בעבור פרי אחר וזהו מחמ' שאין
לבו מכיר טובת האשה או הבית וכן עניין
התורה שהיא צריכה לה עיר לב בני אדם
בדברים שהוא מכיר להמשיך לבו לעשות
הטוב וכל זה צריך האדם בעבור שחכמת'
קטנה וחלושה ואין לו הבחנה להבחין סוד
העניין לכן אל תהיה דומה לנער אך
תבקש האמת לכבוד האמת וזה העניין
צריך בינה והבנה ועתה הט אזנך ות'
ותבין ודע כי מן הלב יוצאות מחשבות
רבות והמחשבות מתגבהות בחדרי הלב
כאשר יתרוממו גלי הים הלב משוטט ב'
בחוכמתו למרחוק ויעופה בראייתו עניינ'
רבים ברגע קטן מחשב הנה והנה ורץ
ושב מעניין לעניין האדם הזה החכימו
יצור העליונים ולמדו חכמה ודעת ובזאת
החכמה עושה בעולם הזה מעשים רבי'
ומחמ' החכמה מושל בדגי הים ובחיית
המדבר ובעוף השמים ובזאת החכמה
מבין יסודות הגוף קרירותו וחמימותו לח'
לחותו ויבשותו ויודע ומבין תחלואי הגוף
ורפואתו לבקש סמי הרפואה ומכיר שרשי'
ועשבים ומיני הפירות הקרים והחמים
הלחים והיבשים ויודע בזאת החכמה לה'
להשקות הגוף במרקחי הרפואה להעמיד
על חוזקו ובזאת החכמה יודע לחרוש ל'
ולזרוע ולקיצור ולטחון וכל המלאכות יוד'
יודע מחמ' רוב החכמה והנה האדם
שולט בעולם הזה מחמ' חוכמתו ואף בעולם
העליון מתפשטת חכמתו ואע"פ שגופו ה'
הולך בארץ כמו הבהמות והשרצים הנשמ'
הולכת בעולם העליון ברוב החכמה ומתבונ'
ויודעת חכמת מדע העליונים וחכמת מדע
הרקיעים ומהלך הכוכבים ושיעור קומת
ואע"פ שהגוף קטן מאד נשמתו גדולה
ורחבה יותר מן השמים והארץ כי ידיע'
שמים וארץ ודרכי חמה ומזלות וכל חילו'
חילוקיהם הכל נכנס בנשמה וכיון שהכל
נכנס כולו בה אם כן היא גדולה מכולם שאם
לא כן לא הייתה יכולה להחזיק

ועתה כראותינו כי האדם שולט בכח
בחכמתו בשני העולמות בעול'
התחתון ובעולם העליון ראוי לכל אדם
לחשוב ולהתבונן למה הודיע השם כל זה
אין זה כי אם שישכיל ויעבדו בלב שלם
ולהבין ולהכיר נפלאותיו ולהבינו ולשעבד
הגוף לנשמה וזה יוכל כל אדם לדעת אחר
אחרי אשר עולם העליון משמש לתחתון
כגון הירח והכוכבים והשמש כמראי וכ'
ובברור אין זה להנאת הגוף כדי שיהיה
להנאת עולם זה כי הגוף אין בו ממש עפר
ורימה ואיך יתכן שאותן העניינים הג'
הגדולים ישמשו לגוף הכלה והמדולדל
אך הנשמה שהיא זכה ועליונה ומגעת
עד לשחקים ומעל להם והו סתרא גדול
שהשמים והארץ נבראו לצורכה ולשמש
לה והיא יש לה להבחין ולחשוב מי אני
אשר השמש והירח נבראו לצרכי אין
זה כי אם להשתעבד ליוצר הכל ולהבין את
נפלאותיו להלל ולשבח ולשמור מצותיו
וזו היא יראת שמים שלא תעבור על מה
שכתוב בתורה ולעולם ירא מן הק' ולשום על
לבו שלא יאבד אהבת השם וזאת היראה
היא יותר טובה מן האהבה וצריך שידע
האדם כי גופו מתוקן בצורות כל העולם וכל
מעשה בראשי' ומעשה מרכבה הכל רמוז
ומצוייר בבניין גוף האדם מעט וזעיר
והנשמה היא דומה במעט מזער להקב"ה
ונתחבר הגוף הזה שהוא עולם קטן עם
הנשמה שהיא דומה לבוראה והזוכה לדעת
זה העניין הוא יבין נפלאות האל בוודאי
יש יכולת ביד האדם להתפחד ולירא מן השם
תחילת היראה להזהר מכל מה שהק' הזהיר
עליו ולתקן כל המעשים על פי התורה ולקיים
כל דברי חכמי' ולהתנהג בקדושה ובטהרה
וכל מעשיו יעשה לשם האל בלבד ולא
ייקרא ירא השם אלא האיש המדקדק במ'
במצות לקיים כל דבר וקטון ודבר גדול ולא
ולמסור נפשו על קיום המצות אבל מי
שלא יחוש לדברי חכמים ואומר מי יוכל
לקיים הכל הוא רחוק מאד מן היראה הט'
הטהורה והדרגה להתקרב אל אור ה'
היראה ירדוף אחר מעשים טובים ויקטין
עצמו לעשות כל מעשה אפי' אם הדבר
כמו שטות בעיני העולם ודיו לפני השם
הוא גדול הלא מצינו בהלל הזקן שהי' ה
רץ לפני כמו עבד והיה האדם שלם במ' עי'
במעשיו שלם ביראה וכשהוא זוכר השם
יתרעדו כל איבריו מרוב מורא אשר הוא ירא
מפניו וזה הוא ראוי לידע סוד עליונים שנ'
סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם וראוי לכך
שנ' יראה ה' יכבד הק' רוצה שנ' רוצה ה' את
יראיו ורואה עליהם באהבה שנ' הנה
עין ה' אל יראיו ונותן לו מזון שנ' טרף נתן

לירייאו ומספיק כל צרכם שנ׳ כי אין מחסור
ליריאיו ונותן להם כל טוב וכל עשהו ומורה
להם הדרך שנ׳ מי האיש ירא יי׳ יורנו בד
כדרך יבחר ומוליך אותם שנ׳ חונה
מלאך יי׳ סביב ליראיו ויחלצם ועושה להם
נס שנ׳ נתתה ליראיך נס להתנוסס ומושי׳
להם ישועה שנ׳ קרוב ליראיו ישעו ומרחם
עליהם שנ׳ רחם יי׳ על יראיו וחסדו עליה׳
שנ׳ גבר חסדו על יראיו ונותן להם טובה
גדולה שנ׳ מה רב טובך אשר צפנת ליר׳
ליראיך פעלת לחוסים בך״ [illegible] סיומי ספר המידות״

כיום טוב היה בטוב וביום

רעה ראה גם את זה לעומת זה עשה הא׳
וגו׳ זה הפסוק אמר שלמה המלך על מה
שראה אשר כל מה שנברא בעולם הכל
זה כנגד זה כיצד יש בעולם טובה כנגד
הטוב יש רעה יש אור בעולם כנגד זה יש
חושך ואפילה בעולם יש ימים ונהרות כנ׳
כנגד זה יש יבשה יש מדבר ויש ישוב
יש הרים וגבעות יש גאיות ועמקים ויש
חמימות ויש קרירות כענין זה נברא הכל
ובכל אחד ואחד יש בו טובה ורעה וכל חכם
לב נוטל מכל אחד ואחד מה שיש לו הטוב
ממנו כגון האור טוב יותר מן החושך
אך בחושך יש טובה שבלילה יש מנוח
לכל ועוד מה שאין כן ביום ובחושך אדם
נמלט מאויבין הבאים עליו וכענין זה
יש בכל דבר ודבר והכל זה לעומת זה וכן
האדם נברא בענין זה שכל מידותיו
ושטותיו הכל זה לעומת זה כגון הגאוה
והענוה היגון והשמחה ובכל מידה ומ׳
שיש בה ידרוך המרחיקין אותו מן הדרך
הטובה והישרה ועל זה נאמר יעזוב רשע
דרכו וגו׳ ויש בכל מידה ומידה דרך אשר
בהן מתקרב הנבון והמשכיל לעבודת
השם ובעבור אשר ראינו כי המדות
רבים בכל מידה לכן באנו לספר המידות
בדרך קצרה לעשות סימנים ויהיו הס׳
הסימנים האלו סדורים בפיך ותהיה מורגל
בהם ואם תהיה בענין שיביאך אל
הגאוה יזכירוך הסימנים האלו להשפיל
רוחך כי תחשוב במה נתגאו בעולם
בגאוה ובשררה ונשכחו כלא היו והיכן
הם לכן הידבק בענוה ואם תהיה
בענין שיביאך אל הכעס יזכירוך הס׳
הסימנים האלו להסיר כעס מלבך ואם
תהיה בענין שיביאך לאהבת עולם

זה יזכירוך הסימנים האלו לעזוב כל האה׳
האהבות כי הכל הבל וכלה ולתפוס אהבת
השם כי היא האהבה המובחרת ואם
תעשה שום מיצוה יזכירוך הסימנים
האלה שתעשה המיצוה לשם שמים ול׳
לכוין בה בכוונה טובה ואם תהיה כע׳
בענין שיטריד לבך להרחיקך מן השם
הנכבד יזכירוך הסימנים האלו להעביר
הטירדא מלבך ומחשבותיך ולמעלה ויחד
לבך לאלהים״

הגאוה

היא מידה רעה מאד מאד
במידת הגאוה ישכח האדם
השם הגדול כי כל דעת המתגאה להתגדל
ולהשתרר ואפי׳ כשעשה מיצוה חושב בד׳
בדעתו לקבל שבח מן העולם וחושב בדעתו
שכל הצלחתו מרוב חכמתו ומן הגאוה יבא׳
עבירות רבות כגון רדיפת כבוד ומחלוקת
במילי דעלמא ובתורה חולק שלא לשמה ולא
יודה על האמת ומתבייש לשאול מה שאינ׳
יודע ויבא לידי גזל וגנבה ותאוה יתירה לכל
רשעות ולשכוח השם והמתגאה מבזה לכל
אדם ומתכבד בקלונם כללו של דבר בלב
המתגאה יש שער גדול פתוח להכנים בו
יצר הרע ובכל המחשבות ומי שלא יעלה
בלבו לסתום השער הרע הזה יהיה אובד
מן עולם הבא וכן המשכיל יזהר מאד
מן הגאוה שלא יתגאה לא בגופו ולא בשערו
ולא בראשו ולא בגרונו ולא בידו ולא ברגלין
ולא בריח אפו ולא בלשונו ולא במלבושין ולא
בלבושין ולא יתגאה בלבו כי תועבת יי׳ כל
גבה לב וזה דבר גדול אשר בגבהות הלב
נקרא תועבת יי׳ ואשרי האדם אשר ירגיש
בדבר זה ויבין העונש הגדול הזה על דבר
קל כזה רבים נכשלים בזה והמשכיל יר׳
ימלט נפשו שלא יקרא תועבה השם
הזה מבוער מאד ואותה רעיך ואעפ״י
שהגאוה רעה אפי׳ הכי מיצוה לאדם
שיהיו מלבושים נקיים ומאכלו נקי וכל כלים
נקיים ושלחנו נקי וגופו נקי כי הדר התורה
זהו הנקיות וכל זה יכוין לשם שמים וכן
לשלום יביא נפשו לתעלה ויתרעם על
נפשו תמיד כמה שהוא ממעט עבודת
השם ויהיה זהיר להוכיח את הרבים ול׳
ולעמוד נגד הרשעים להשפילם לפי יכ׳
יכולתו ולהודיע תועבותם כדי להתרחק ל׳
מהם ואעפ״י שדבר זה נראה כמו גאוה
אפי׳ הכי צריך לעשות כן אך יכוין לשם
שמים ובתחילה יראה שלא יבא לידי קל׳
קלקול במלחמת הרשעים שלא יצא שכרו
בהפסדו וצריך לבקש רחמים על זה״

אם ר״ח ניסן יהיה מטר בבהמות יהי׳ דבר ואם שמש יהי׳ שנה טובה אם בר״ח אייר יהיה מטר מלך בגבורין
יהרג ואם שמש יהי׳ באותה המדינה יהי׳ רעב ואם בר״ח סיון יהי׳ מטר חלומים יהיו ואם יהי׳ שמש טובה
יהי׳ בחיות השדה ואם בר״ח תמוז יהי׳ מטר מים ירבו ואם שמש והיה דבר בעולם ואם ר״ח אב

וכיוצא בזה שידריכהו השם בדרך הישר״

הענוה

היא ד׳ שורש העבודה ועיקר
וכל מעשה טוב ומעשה ה׳
העניו מקובל לפני השם ומה הענוה ש׳
שיהיה בעיניו וחושב עצמו כאין ואפס
ושפל רוח ורוח נשברה ובשרו כריאה ל׳
ובזמן שהוא שחי בטובה יחשוב שהשם
הטיב עמו ברוב חסדיו ושהוא אינו ראוי
לאותה טובה וגם העני יחשוב על המעט
שיש לו שאינו ראוי אפי׳ לאותו המעט כי
מה יש לו להחשב יותר מאנוש אחר אך
שהשם עשה עמו לפנים משורת הדין
ויודה לו על טובותיו וישתחוה לו ויחשוב
גדולות האל וכל מעשים טובים שיוכל לעשו׳
אינם כי אם טיפה בים כנגד מה שהוא ח׳
חייב לעשות ויהיה עניו ושפל רוח לפני
כל אפי׳ לפני הקטנים ממנו ויחזיק כל אדם
טוב יותר ממנו ולא יחוש על הכבוד לקבל
שבח מכל אדם ולא יחוש על בזוי שיבזו׳
אך ישמח על הבזוי ויחשוב שהוא ראוי
לזה ויהיה ניכר בששה סימנים הענוה
והם המחילה בעת הכעס ובעניני שבח ל׳
ובגנאי שיהיה הכל שוה בעיניו ולהצדיק
הדין בעת הפחד ולהשפיל עצמו בעת
שפע הטובה בעושר ובנעם ובחכמה
ולא מעיניו ולפייס את מי שהרע לו ול׳
ולהתנהג בענוה רך ולהיות שמח בחלקו
אך לא יהיה עניו לפני הרשעים במילי ד׳
דשמיא ולא יוכיח אותם לפי כחו ולא י׳
ייראו מידת הענוה בעיני המלבושים לרמאות
העולם שיהיו סבורים שהוא חסיד והוא
עושה רשעת בסתר לגנב דעת הבריות״

הבושת

הבושן לא במהרה חוט׳
מחמת הבושת ומתוך ש׳
שלא לשמה לבסוף יעשה לשמה איך
מעלה העליונה היא שיתבייש לפני הש׳
ומשיג זה הענין כשהתבודדו יחשוב בגדול׳
השם ובמקום מיצוה יסיר הבושת מעל
פניו שלא יניח שום מיצוה עבור הבושת
וזה הבושת רע מאד אם יעזוב המיצוה
בעבור הבושת או אם לא ישאל מה שאינ׳
יודע מחמת שיתבייש ולא יבייש שום
אדם לא בענין התוכחה אם לא יקבל בנחת״

העזות

המידה הזאת רעה מאד
והעז פנו נגד הרשעים
נגד מוכיחו או לכפר בתורה ובפיקרון וכיו׳
וכיוצא בזה אך טוב העזות נגד הרשעי׳

שלא להודות על שקריהם ושלא להסכים
עמהם ולהעיז פנו כדי לקיים המיצות״

האהבה

המידה הזאת רעה ו׳
כנגד הרבה מידות והיא
עקרת כל מידות טובות אהבת ממון ואה׳
ואהבת נשים ואהבת אב ואם ואח ואחות
וקרובים וריעים ואהבת גופו וימי חיים ו׳
ואהבת הכבוד ואהבת התענוגים באכילה
ובשתיה ושינה ונוי המלבושים כל אלו
האהבות מעבירות האדם שלא לעשות
הטוב ורוב העולם נכשלים בהם ורבים יפלו
ולא יקומו אך מי שרוצה להתחזק על יצרו
יוכל להתגבר ולעשות כל האהבות האלה
לשם שמים ואשרי למי שזוכה לזה״
וצריך האדם לעזוב כל האהבות וידבק כל׳
באהבת הבורא ית׳ כי האהבה הזאת עיקר
על כל המצות ובעבור שהאדם מלובש
בגוף וטבוע בחשק זה העולם שהוא ע׳
שוא ושקר על כן קשה היא מאד להשיג״
והאהבה היא שיאהב אהבה גדולה יתיר׳
מאד עד שתהיה נפשו קשורה בשמח׳
ולהבריח מלבו נעימות הגוף ותענוג ל׳
של עולם זה והאהבה עזה ומתגברת
על לבו וכל הנאות של עולם זה הכל כאין
כנגד תוקף הגבורות שמחת אהבת השם
ואין כל חכם זוכה לזאת האהבה וזה דבר
ידוע וברור שאין זאת האהבה נקשרת
בלב האדם עד שיעזוב כל מה שבעולם חוץ ממ[illegible]

השנאה

זאת המידה רעה
מי ששונא חבירו וה׳
והשונא מעשים טובים וצריך לזהר מאד
שלא לשנוא בני אדם ורבים נכשלים בזה
אך טובה לשנוא הרשעים ולשנוא מעשים
רעים ולשנוא כל מה שמעביר אותו ומרחיקו
מאהבת הבורא ולאהבת כל מה אשר יקר׳
יקרבהו לעבודת הקב״ה״

האכזריות

המידה הזאת רעה
כי בעל המידה הזאת
לא ירחמו על העניים והם נוקמים ונוטרים
איבה ומגנבים איבה ומגנבים וגוזלים ולא יר׳
ירחמו ומעט יתום ואלמנה אך נגד הרע
הרשעים יהיה אכזרי ויהיה אכזרי על ג׳
גופו לטרוח בתורה ובמיצות וכן על בניו יה׳
יהיה אכזרי שיטריחם לעסוק בתורה ובמ׳
ובמיצות כפי כחם והכל במידה שוה ולפי [illegible]

הרחמנות

זאת המידה טובה מאד
לרחם על העניים בט׳

יהי׳ מטר ג׳ חדשים יהי׳ מטר ואם שמש יהי׳ חסרון בכל העולם ואם בר״ח אלול יהי׳ מטר ירקי גנות
יהיו טובים ואם שמש בכל העולם יהי׳ חסרון ואם בר״ח תשרי יהי׳ מטר מים ירבו ומעוברות
ושלום בעולם יהי׳ שלום ואם שמש יהי׳ דגים יחסרו ואם בר״ח מרחשון יהי׳ מטר גדיים

הטובים ולרחם על הבהמות ולרחם על עניי
עירו ועל בניו ואוהבים לזכותם לחיי עד
אך לא יהיה רחמן על הרשעים או לרחם
על גופו ועל בניו שלא לטרוח בתורה ובמצות

הדאגה

זאת המדה רעה לגוף מאד והדואג על עולם זה
להשיג תאותו זה רעה מאד ויותר רע הוא
הדואג אחר עבירות אך הדאגה טובה
לדואג על מיעוט השגתו בתורה ובמצות
ולדואג ולפחד שמא ישכח תלמודו ויחזור
תמיד ולא ידאג ולא יירא משום דבר הוא
הנמנע מעבודת השם ולעולם ידאג מעונ
מעונותיו וידאג שמא גורם הפורענות
הבאים לעולם וידאג שמא אוכל שכר מע
מעשיו הטובים בעולם זה וידאג תמיד
שמא אין מעשיו מקובלים לפני השם
ולעולם ידאג ויצטער על כבוד השם וכבוד
התורה וכבוד ישראל אשר נתמעט ועל ענ
עניינים כאלו ידאג תמיד ״

השמחה

זאת המדה טובה לגוף ומאירה פנים של
אדם וכל העושה מצוה בשמחה יש לו
שכר גדול ואין חקר ומעשין הטובים
אשר יעשה בשמחה ולהנעים זמירות
ולשבח בשמחה ולקבל כל מאורעותיו בש
בשמחה ולשמוח בשבתות ובימים טובים
בשמחת הח׳ ולשמוח לב העניים והאביונים
אך השמחה אינה טובה לשמוח בהבלים
ולשמוח בעבירות ולשמוח באיד בני אדם
או לשמוח בתקלת בני אדם אך יהיה בחלקו
שמח וישמח בעבודת המקום ובתורה ״

הביטחון

שורש הביטחון הוא שיסמוך על חסדי ה׳
האל שיעשה לו הטוב בכל ענייניו והוא בו
בוחר לו הטוב יותר ממה שהוא בוחר לע
לעצמו וצריך הבוטח לידע שהקב״ה הוא
החומל ושליט מעלים עליו ממנו ואין לו
מונע ולעשות חפיצה של הבוטח והוא
יודע מה טוב לו והוא מנהיגו משחרו עד
היום ואין אדם יכול לברוח מהנהגתו ולא יג
יגיע לו נזק או טובה אלא ברשות האל והוא
בתכלית הנדיבות והחסד ואין לו הפסק
לעולם ועד והוא מאוה מחשבות הלב וי
ויודע אם בוטח בו בלב שלם ויבטח בשם
על ענייני גופו ופרנסתו ויבטח בו שיתן
לו השגת יד לפרנס אשתו ובני ביתו ולג
ולהדריכם בדרך ישרה ויבטח בו שי
שיטהר לבו לייגעתו לעבודתו העליונה

ויבטח בו שיזכה לו המצות ולימוד התורה
ושיתן לו היכולת לעשות הכל ושישרת לו כל
איבריו באמונה ובכיון ליחד הלב אלו ויבטח
שיזכהו שיראה בניין בתהרה ביאת משיח
ובניין בית המקדש ויבטח שיזכה לעולם
הבא לאור הגדול ״ הבוטח בלב שלם יביא
אותו הביטחון שלא יעבוד לאדם זולתו ו׳
להתרצות אליו ולא יסכים עם הרשעים
בדבר שהוא כנגד השם הבוטח נפשו ב׳
במנוחה ואינו מייצר על שום עניין מענ׳
מענייניו כי הוא יודע שהבורא מנהיגו
לטובתו בעולמו ובאחריתו וישים דאגתו
ואבלו על מה שהוא ממעט מעבודת הש׳
ולא על עולם זה אך הביטחון אינו טוב
כשילך בדרך מסוכן או שיכניס עצמו ב׳
בענייני סכנה ויאמר הנני בוטח בשם
שיושיעני או יעשה עבירות חבילות ח׳
חבילות ויסמוך על זה שיחשוב הנני בוטח
בשם שיכפר לי כי רחמן הוא אין זה דרך הביטחון

החרטה

זאת המדה היא דרך לתשובה מפני העבירו׳ של
אין מתכפרות אלא בחרטה אך היא רעה
אם עשה מצוה ומתחרט עליהם ״

הכעס

כל מיני גיהנם שולטין בו ואין השכינה שורה עליו
ושוכח תלמודו ויבא לידי טעות ונודע ש
שעונותיו מרובים מזכיותיו ואין הפקדן מ׳
מלהר במה עבירות באות מן הכעס אך
צריך לכעוס לפעמים להטיל אימה על ביתו
ועל אותם השומעים למוסרו ולתלמידיו
ואפילו שכועס לשם שמים יכעוס במדה
ויראה עצמו כאילו כועס אבל בלבו לא יהיה כעוס ״

הריצון

זאת המדה טובה כי היא מתרצה בכל ענייניו ואינו
מהרהר אחר השם והעולם ואוהבים אותו
מפני שהוא רוצה בבני אדם והם רוצים
בו והוא מעביר על מידותיו והוא מקבל
מוסר כי הוא מלא ריצון לעשות טובה אך
הריצון רע מאד להתרצות בדרכי הרשע׳

הקנאה

מידה רעה מאד לקנא בני אדם מן הקנאה יבא
לידי חימוד ולידי גזל ומחלוקת אך יקנא כי
בירות השם ובלומדי תורה יקנא לעשות
כמעשיהם והפורש מן הקנאה והחימוד
שכרו הרבה מאד

הזריזות

זאת המדה טובה לעולם

ונשואו ואם בחדי ירדן ואם שמש יהי׳ דם כמים ישפוך ״ ואם בר״ח כסלו יהי׳ מטר מאת יהי׳
בכל המדינות ואם שמשו דירים בבטן יהי׳ ״ ואם בר״ח טבת יהי׳ מטר עני אנשים יכאבו
וזרעים טובים יהי׳ ואם שמשו יהי׳ טובה על טובה יהי׳ ״ ואם בר״ח אדר יהי׳ מטר
שנה חזקה יהי׳ בכל המדינות ״ ואם שמשו יהי׳ דגים רבים יהין ״ ״ ״ שלי״ט

הזה ולעולם הבא אם יש לאדם מלאכה
שיעשה בזריזות להספיק את עצמו ו׳
ובני ביתו וכל צרכיו יעשה בזריזות
וכן לענין הלימוד ועשיית יהיה זריז
ובזה הענין יעלה לכל מעלות טובות
אך הזריזות רע מאד כשהוא זריז ל׳ לעבירו׳

העצלות

עניינו מקולקל מאד בעולם הזה ולעולם הבא
אך העצלות טוב כגון המתעצל לעשות רע

הנדיבות

זאת המדה טובה מ׳ מאד שיהיה נדיב בה
בממונו להיות וותרן ולעשות לפנים משו׳
משורת הדין ושלא ידקדק עם חבירו על
דבר מועט ולתת צדקות ולהשאיל כליו
וספריו ויהיה נדיב בגופו לטרוח עבור
אחרים ויהיה נדיב בחכמתו ללמדה לכל
אך לא יהיה נדיב לפזר לריק ולתן לרשעי׳
או למלאות תאותו

הציקנות

זאת המדה רעה כי מי שהוא צר עין לא
יוכל לרחם על העניים והוא שנאוי על הב
הבריות כל כי לא יוכל להנות בני אדם ומיט
מהדר המצות אך זאת המדה שהוא ׳
עוצר לפזר ממון ולמלאות תאותו ׳

הזכירה

זאת המדה טובה מאד לזכור כל ענייניו כל משא
ומתן שלו צריך לזכור כדי שיהיה נותן
ונושא באמונה ובזאת המדה ידעה
התורה והמצות שישים על לבו לזכור
הכל ויזכור אחריתו וראשיתו מאין בא
ואנה ילך ויזכור תמיד את יוצרו והטו׳
והטובות שעשה לו שבראו וגדלו ונש
ונשאו והודיעו חכמה ודעת ונתן לו ל׳
תורה הטהורה ויהיה חרד לדברו כמו ל׳
עבדי המלך המחרדים לדבר המלך ויחשו׳
ויזכור אשר כל הדברים עשים שליחו׳
כגון השמש והירח והארץ נותנת את
יבולה וכן יעשה הוא שליחותו וכמו שא׳
שאדם טורח לעשות אשתו שהוא אוה׳
כן יעשה רצון אוהבו הגדול הק׳ ויחשוב
איך הוא זריז לזה העולם כל שכן שיבין
יעדה לדרך הגדול והרחוק להיות מקושט
ולפרוע חובו מה שנתחייב ליוצר הכל
ויבין מה הפרש יש בין עליונים ותחתוני׳
ויקשור דעתו אל נעימות עולם הבא ״

ויזכור תמיד את השם במחשבותיו ו׳
ויזכור תמיד חטאיו כדי להצטער על
שהכעיס האדון הגדול אך זאת המד׳
אינה טובה לזכור הבלי העולם ורוב ה׳
התחבולות או לזכור את חבירו פשע

השכחה

זאת המדה אינ׳ טובה אם שוכח
את יוצרו ואם שוכח עונותיו ואם
ישכח מה שהוא לומד ואם חבירו עשה
לו טובה ושוכח אך טובה היא שישכח
פשע מה שפשע חבירו לנגדו ״

השתיקה

והדברים אמרו ח׳ חכמים לא מצאתי
לגוף טוב משתיקה רוב דברי העולם
הכל הבלי הבלים לכן ירבה בשתיקה ו׳
ולשמוע חרפתו ולשתוק וכשאדם
מסופק אם ישתוק או ידבר ירבה בו
בשתיקה אך דברים טובים יותר טובי׳
הם משתיקה כגון לדבר בדברי תורה
ובזירות שמים והמשכיל יזהר מדברי
בטילים ומשיחת ילדים ושיחת נשים
יראת שמים בלב התרבה דברים זה אי׳

הליצנות

הנותן דופי בבני אדם נקרא לץ אין להתלוצץ
על שום אדם והמתלוצץ על עושה מצ׳
זה רע מאד כי רבים נמנעים מלעשות
טוב עבור הליצנות אך טוב להתלוצץ ע׳
על עושי רעות כדי שימנעו מן הרע ״

השקר

אין האדם יכול להיות א׳ אמיתי אם לא שיתקן ה׳
מידותיו כי כל אדם מושך דבריו אחר
מידותיו ויזהר אדם שלא ישקר אפילו
בדברים בעלמא שאין בהם ממש כי גדול
ענשן של שקרן אך פעמים התירו חכ׳
חכמים לשקר בהבאת שלום ולשבח הכלה
ובאושפיזו ובמסכת ובפוריא ״

האמת

הנשמה היא נבראת מ׳ ממקום טהרה ואמת
אין מעלה לאדם במעלת האמת להיות
אמיתי בכל דבריו ובכל מידותיו ולהיות
אמיתי במחשבותיו והמגיע למעלה
הזאת כל הדברים שיחשוב ושידבר
יתקיימו ויראה בלילה חלומות אמת
וידע עתידות ״

החניפות

זאת המדה רעה מאד והחניפה ולגנוב ד׳
דעת הבריות והמחניפים לרשעים בח

בחליקת לשון כזה נמנעים מן התשובה ·
אמ"ר שמעון בן חלפתא מיום שגברה אג'
מגרופה של חנופה נתעוותו הדינים ונת'
ונתקלקלו המעשים ולא יוכל אדם לומר
לחבירו מעשיי גדולים ממעשיך · ומאן
המחניפים להם לאשתו משום שלום בית
לבעל חנבן שלא יזיקנו ·· ולרשע שלא
יזיק לו · ולרבו שילמדנו תורה · ובן מינו
החנופה לתלמידיו ולחביריו כדי שילמדו
וכדי שישמעו לדבריו ויקבלו תוכחותו ··

לשון הרע

זאות המידה רעה מאוד ומפי' לוה' אחת
יוסור לספר בגנות חבירו וזהו לשון ה'
הרע שאומר כך וכך עשה פלוני כך
וכך היו אבותם כך וכך שמעתי עליו
וכל האומר שקר על חבירו זה נקרא מ'
שם רע ובוודאי המרגל בלשון הרע הוא
פורק עול שמים מעליו · וקשה מאוד לו
לעשות תשובה מעון זה המספר לשון
הרע על בעלי תשובה כזה מחטיא את
הרבים ונועל דלתי התשובה · וכן רעה
מאוד המספר לשון הרע על גבאי צדק
הטובים ועל עושי מצוה ויראי שמי'
גדול ענשו מכשול · ויזהר מאבק לשון
הרע · ולא יספר בטובתו של חבירו בפני
שונאו · יש עון הנקרא רכילות וזהו
המגלה לאדם מה שחבירו דיבר עליו
ובזה גורם שנאה · ודין שומים חייב
אתה לדון לכף זכות ואפי' אם הדבר
נוטה לחובה יותר מלזכות · ביניהם יש
להכריע לזכות · ואם הדבר נוטה לחוב
יהיה אצלך ספק ·· ומי שרוב מעשיו
לרעה יש להכריע מעשיו ודבריו לחוב
המספר דבר לחבירו אין לגלותו בלא רש'
רשותו וכל דבר הנאמר בפני שלשה
כבר ידוע אין בו משום לשון הרע ואם
האומר הזהיר את השומעים שלא יגלו
אפי' אמר' בפני רבים יש בו משום לשון
הרע · ומצוה לומר לשון הרע על בעלי
עבירות ולבזותם ולהשניאם בעיני הבריות
כדי שיבדלו מהם וכן על בעלי מחלוקת
מצוה לספר לשון הרע · מקור גדול יש
תחת הלשון כגון הלימוד ודבר יראת
שמים ולהתפלל ולהוכיח ולצות בגן אחרי'
לשמור מצוות וכן כל השומעים לנצמרו
ולנחם אבלים ולנחם עניים ולדבר על לבם
דברי נחומין ולהיות רגל בשירו ומשבחו
ובדברי אמת ··

התשובה טוב

לגבר שיהיה מקדים לשוב בעודו ברי'
ושלא ייעדר לבו בכמה עניינים שיה'
שיחשוב אחריתו שיצריך ליתן חשבון
לפני הק' על כל מה שעשה מנעוריו
הן דברים הן מעשים הן מחשבותיו
לכן יפחד מן הדיין הגדול ומן הדינים
הקשים · ויחשוב על הטובה הגדולה
הצפונה לצדיקים · ויחשוב איך אדם
אוהב תענוגים בעולם הזה שהם תענ'
תענוגים של הבל והם פוסקין לפי שעה
לכן יחמוד התענוגים הגדולים שלעתיד
שאינם פוסקים לדורי דורות ולעולם
ועד ·· ויתחרט תמיד על חטאיו ויעזוב
דרכו הרע ויצטער בלבו ויצטער בעם
ובבכי ובמספד וילבש שק ויורד עדיו מ'
מעליו · וידאג מעונש עונותיו ויתבייש
לפני הק' ויהיה נכנע לפני השם וישתוק
לחרפתו ויהיה רגיל במענה רך ובנשי' ו'
וישבר התאוה ויפרוש אפי' מן המותר
ויתבונן באיזה אבר חטא ובאותו אבר יזהר
לעשות מצוה בכל יכולתו · ויחפש דרכיו
לידע העבירות שחטא מנעוריו ויתוודה
עליהם ·· וירבה לעשות נדרים שלא יו'
יוסיף לחטוא · וידע באיזה אבר עבירה
יש מלקות או כרת או מיתה ולפי החטא
יצטער ·· ויהיו העבירות הקלות חמורו'
בעיניו ויזכיר בוידוי עונותיו ועון אב'
אבותיו ויגזור בלבו שלא יחטא עוד ··
ויתפלל לאל שיעזרהו על תשובתו ויבקש
שיכפר לו · וישיב הגזל קודם הוידוי · ואם
אין לו יבקש מן השם שיתן לו השגת יד
לפרוע ·· ויגדל צדקתו ולעשות חסד ואמ'
ואמת · ויהיה חטאיו נגדו תמיד · וישוב
בעודו ברי בחוזק כוחו ויכבוש יצרו בעוז
יראת השם וישיב רבים מעון ··

שורש התשובה

שיאמר תרי"ג מצות
עד שיהיו שנונים ומחודדין בפיו וערוכים
בשפתיו ויהגה בהם תמיד · ועל כל מצוה
ומצוה ישים על לבו לחשוב עם נפשו אם
קיים אותה אם לאו כגון בעניין לחשוב אם
דיקדק להתפלל בכוונה אם לאו · או אם נהנה
מן העולם הזה בלא ברכה · ואם ידע בעצמו
שלא חש לזה הרי חטא בו אחז וכשיתחברו
יחד כל אלו העונות הרי מזאת המצוה

לכך יש חבילות גדולות של עבירות ועל דרך
זה יחשוב עם נפשו על כל מצוה ומצוה
ואז יגיע לתכלית התשובה ·· וידע האדם
ויאמין שאין התשובה חשובה לפני המקו'
אלא שירחוץ אדם את עצמו וטורח לקיים
כל מצוה ומצוה כהלכת' ·· ומי שישים כל כ"ל
טורחו על זה העניין הרי זה תשובה גמור
ויתקן כל מידותיו על פי התורה והמצות ··
והנה יש ח' דברים באדם אשר בהם יעשה
כל מעשיו ·· האזנים א' העינים ב' הריח ג'
בנחירים ג' בפה יש שני מקומות הדיבור
ואכילה הרי ה' הידים ו' הרגלים ז' הערוה ח'
והלב מלך על כולם להנהיג את כולם לפי חפצו
ועל אלו ח' איברים ישים מחשבתו לדקדק
בדקדוק לזה שכל אחד ואחד יהיה מורגל
בעשיית המצוה ·· והראש לכל הגדרים
שישמור את עצמו שלא יתן את עיניו בה
במה שאינה שלו · ובזה העניין ישבר
את התאוה · כי בוודאי התאוה והחמדה
הנה ראש לכל הקילקולים ואחריהן נגררות
עבירות רבות לכן יתאמץ להעמיד עצמו
להלחם כנגד התאוה והחמדה ולשמור עיניו
ובזה יתקן כל עניינו ·· ומיום שהתחיל
לשוב יסכים במחשבתו בהסכמה גמורה
לקיים כל המצות שאפשר לו לקיים ושם
ואז הק' מקיל עניני התשובה לסייעו ול'
ולתת לו כח לעשות תשובה אפי' בדבר שאין
כחו של אדם יכול להשיג הק' ימול את לבבו
לחזקהו לעשות תשובה ·· ובלבד שירחוץ
עצמו וטורח במצות בלב שלם כאותו כזה
יגיע למעלה התשובה · גם צריך להזהר
מאוד מאוד להתרחק מן הרשעים ומן הליצנ'
שלא להתעסק עמם לא במשא ומתן ולא ל'
בלימוד ולא לשמוע דבריהם כי הם מסירים
את לב האדם ·· ובמיעט כל התשובה תלויה
בזה וירגיל עצמו יום אחד תוך חדש וחדש כ"ל
שיתייחד במקום אחד בסתר לבדו ולבדוק
עצמו לתקן הנהגתו על פי המידות הכתובו'
בספר הזה לברור מכל מידה את הטוב שבה
להתנהג בזה ולבדוק עצמו לתקן מעשיו
על דרך המצות ויבין חסרונותיו באיזה
מצוה מיעט טורחו שלא להשתדל בכל כחו
להתאמץ בה ·· ואיזה מצוה אין ידו משגת
לקיימה ·· ועל כל הדברים ישפוך נפשו נ'
נוכח פני השם שיעזרהו לקיים מצותיו
ויתן לו לב שיספיק לעשות רצונו ושיתן לו
לב טהור להאמין בו באמונה שלימה ולבטוח
בו בביטחון שלם ·· ובאותו היום יקדש עצ'

עצמו לטהר מחשבותיו ויחשוב על המות
שיכלה גופו ויהיה עפר · ויחשוב על דינ'
גיהנם ומי שטמו שם איך יהיה עניינו מו'
מוספד בהספד גדול · ויחשוב על נעימות
עולם אשר שם תענוג לאין חקר · ויחשוב
במחשבות מכוונות על גדולות השם ועל
נפלאותיו וטובותיו וינעים זמירות לאלו
בשמחת הלב וישתחוה לפניו כעבד לפני א'
אדונו אין ספק מי שהיה רגיל בזה העניין
מגיע למעלות רבות ·· בעלי תשובה יהיו
שפלים ונבזים על ידי התשובה יגיעו עד
כסא כבוד שנ' שובה ישר' עד ה' אלהיך ··

היראה

לעולם יעשה אדם רצון
בוראו · ולא יירא שום
אדם לא מלך לא שר ולא יירא משום
יסורין ומשום צער רק בוראו יירא לבד
ולא יגור מפני איש ·· וזאת המידה רע'
מאוד בזה העניין שיעזוב מצות בוראו
עבור מורא בני אדם לכך ישליך מלבבו
כל הפחדים ולא ישכון בלבבו רק מורא
השם לבד כי יראת השם היא עטרת פאר
של כל המצות · וטוב מעט יראת השם
מאוצר רב ומהומה בו · והיראה המעולה
מכל שיראה מלפני השם כל כך שיהיו א'
איבריו נרתעים מאימת מוראו כעבד ש'
שהוא נרתע ונכנע לפני המלך בשעה
שהוא גוער בו וזה העניין קשה להשיג
אך מי שמרגיל מחשבותיו להרהר תמי'
שהשם רואה מחשבותיו ומתבונן בכ'
בנפלאותיו בעומק הלב בנתון וקושר
מחשבותיו למעלה לשכון באהלי מרום
בזה העניין יכול להתקרב אל אור היראה
הטהורה להופיע עשתונותיו לידע רזי עליונים

הנה

השלמנו סימני המידות ברמז
מעט להזכיר האדם שיזהר
בהם להסתפק מהם מכל אחת ואחת במ'
במשקל · ודע כי המידות אחוזות זו בזו
ומדובקות יחד וכולן נגררות זו אחר זו ·
ואם יתן אדם רשות ליצרו הרע לעבור
על אחת אז יהו כולן נשמטות ממנו ··
משל לאדם שיש לו חוט של משי וחרוז בו
מרגליות דרך נקבי מרגליות וקשר קשר
אחד למטה ואותו הקשר מחזיק כולן ו'
ואם יתירו הקשר אז נופל מרגלית אחת
ואז יפלו כולם זו אחר זו · כך אם תתיר
מתך קשר מידה אחת אז לא תוכל להחזיק

בשום מידה כראוי לכן שמור כל המדות
בכל כחך אשרו תוכל להשכיל בהם ובזה
העניין תשלים נפשך לשם הנכבד וידבק
בו ותזכה להיות מאותן שנ' עליהם והמשכילים
יזהירו כזוהר הרקיע וגו' ס"לק

שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול

כתיב עושה גדולות עד אין חקר יצירת הולד
ונפלאות עד אין מספר אילו
גדולות שהקב"ה עושה ביצירת הולד שבשעה
שאדם בא לשמש עם אשתו אז' הקב"ה לא'
למלאך הממונה על ההריון דע שבזה הלילה
ייצירת הולד מזרע פלוני ואתה שמור לך
אותה טיפה ונטל אותה וזרה אותה בגורן
שלש מאות ושישים וחמשה חלקים והוא
עושה כן ונוטל הטיפה בידו ומביאה
לפני הקב"ה ואומר לפניו רבש"ע עשיתי ככל
אשר צויתני וטיפה זו מה תהא עליה
גוזר אם יהיה גבור או חלש או עשיר או
עני נאה או מכוער זכר או נקיבה זה ד'
דאומר הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים
שנ' ועתה ישר' מה השם שואל מעמך כי אם
ליראה אותי מיד רמז הקב"ה למלאך הממ'
הממונה על הרוחות ואו' לו הבא לי הרוח פ'
פלוני ותיאורו כך וכך וכן הוא עושה לכל
רוח הבריות העתידים להבראות מיום
שנברא העולם כולם מזומנים שנ' מה
שיהיה כבר נקרא שמו ומיד הולך המלאך
ומביא רוח לפני הקב"ה מיד כורע ומש'
ומשתחוה לו והקב"ה אומר לרוח הכנס
לאותו טיפה מיד פותח הרוח פיו ואומר
לפניו רבש"ע די לי לדור בעולם שהייתי בתוכו
מיום שנבראתי אל תכניסני בה שהיא ט'
טמאה וסרוחה ואני טהורה וקדושה
והקב"ה אומ' לו העולם הבא שתכנס בה
יפה הוא מן העולם שהיית בו ולכך יצרתיך
לא יצרתיך אלא כדי שתכנס לתוכו מיד
נכנס הרוח לתוך הטיפה בעל כרחו וחו'
וחוזר המלאך הטיפה והרוח בתוך מעי
אמו ומזמנין לו שני מלאכים ששומרין ל'
אותו שלא יפול מהם ונר דולק על ראשו
ומביט ורואה מסוף העולם ועד סופו
ובבוקר נוטלו המלאך ומשימו בגן ע'
עדן ומראה לו כל העולם הצדיקים שיו'
יושבין בכבודו ועטרותיהם בראשם
אומר המלאך לאותו הרוח ואומר לו אתה

יודע מי הם אלו אומר לו לאו חוזר
ואומר לו אותם שאתה רואה נבראו הי'
הרוח כדמותך במעי אמן ושמרו מצות
וחוקים של הקב"ה אחר שיצאו לאויר
העולם ולפיכך יש להם טובה זו ואתה
דע לך שסופך לצאת לאויר העולם אם
תשמור מצותיו וחוקותיו של הקב"ה ל'
תזכה עלם אילו ואם לאו סופך להיות
ולבא למקום אחר אשר אראך ולערב
מוליכו לגיהנם ומראה לו הרשעים שה'
שמלאך המות שורדין אותם במלקות של
אש וצועקין ואין מרחמין עליהן ואומר
המלאך אל הרוח אלו נבראו מטיפה הרוח
במעי אמן ויצאו לאויר העולם ולא ש'
שמרו מצותיו וחוקותיו של מי שאמר
והיה העולם ולכך נדונין ועתה בני דע
לך שסופך לצאת ואל תהי רשע אלא
הוי צדיק ותזכה לעולם הבא ומעיין ע'
שכך אמר לו שנ' וירוני ויאמר לי יתמוך
דברי לבך שמור מצותי וחוקותי ומט'
ומטיילך כך מן הבוקר עד הערב ומראי'
לו כל המקומות שעתיד לדרוך פעמיו
ושעתיד לדור בו ולהקבר בו ואחר כך
ומראה לו כל העולם הטובים והרעים ול'
ולערב מחזירו במעי אמו והקב"ה מסגיר
בריח ודלתים ואומר לו שהקב"ה עד פה
תבוא ולא תוסיף ומונח הולד ט' חדשים
במעי אמו וג' חדשים ראשונים דר במ'
במדור התחתון וג' חדשים אמצעים במ'
במדור האמצעי וג' חדשים אחרונים
במדור העליונים ואוכל מה שאמו אוכלת
ושותה כל שאמו אוכלת ושותה כל מה
שהיא שותה ואינו מוציא רעי שמא
יהרוג את אמו לכך נאמר עושה גדולות
עד אין חקר לסוף הזמן זמן שתיכנס לאוי'
העולם אומר הולד כבר אמרתי להקב"ה די
לי בעולם ראשון וכו' מיד אותו המלאך מ'
מכה אותו מכה גדולה ומוציאו לעולם
בעל כורחו וזהו שאמרו רבותינו בעל כ'
כורחך אתה נולד ס"לק יצירת הולד

מתחיל עקידת יצחק [illegible]

עקידת יצחק

כתי' וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את
אתנו ויקח את שני נעריו אתו ואת
ויצחק בנו אומר יצחק לאבין לאן אנו הולכין
אומר לו בני להקריב קרבן אומר יצחק הנה
הנה האש והעצים ואיה השה לעולה מ'
מיד ידע מחשבות של אביו ואומר לאבין
הואיל ובחר בי הקב"ה מהר ועשה רצונו בע'
בעוד שהיו מהלכין בדרך בא השטן לא'
לאברהם ונדמה לו כזקן אחד א"ל לאן אתה
הולך אמ' לו להתפלל אמ' לו מה צורך יש בע'
בעצים ובאבנים ובמאכלות אמ' לו נהיה
יום או יומים ונשחט יפה ונאפה ונאכל
אמ' לו עני זקן מה אתה רוצה לעשות לא
אתה רוצה לאבד בחור נאה כזה שנתן לך
הקב"ה למאה שנה א"ל על דעת כן אני הולך
כיון שראה השטן שלא היה לו לאברהם
הלך לו אצל יצחק ונדמה לו כבחור אומר
לו בחור נאה ונחמד לאן אתה הולך אמ'
לו ללמוד תורה א"ל בחור נאה ונחמד יכ'
יכמרו רחמי' עליך ואל תשחיתך כי אביך
שוטה זקן ואינו יודע מה הוא עושה
ורוצה לאבדך א"ל הרי נפשי נתונה לה'
להקב"ה וכל מה שירצה הקב"ה לעשות
ממני יעשה ושוב הלך אצל שרה ואו'
ואומר לה אברהם ויצחק היכן הם אומרה
הלכו ללמוד תורה אמ' לה עליה דוויה ש'
שחונה וזקינה אברהם יושב הוא משוגע
ומטורף הלך לו לשחוט את בנו אומרה דע
כן ולא האמינה לו כלום כיון שראה שלא נ'
נעשית מחשבתו עשה עצמו כנהר גדול
כיון שהגיע לנחל אמ' אברהם ליצחק הר'
המתן לי מעט ואני ארד תחילה ואראה
עומקו וירד אברהם עד חצי הנהר ולא ל'
היו המים מגיע עד ירכיו אמ' ליצחק רד
אחרי ואל תירא וכן עשה לא הגיע עד
חצי הנהר שהגיע הנהר עד צואריהם
אמר אברהם רבו' של ע' גלוי וידוע לפניך
שרציתי לעשות רצונך ועתה אם טובעי'
אנו מי מיחד שמך בעולם מיד גער הקב"ה
בשטן ונהפכו המים כיבשה והלכו למקום
שאמ' המקום והיה אברהם בונה מזבח ל'
ויצחק היה מסדר אבנים אמ' יצחק לאבין
זריז עצמך וחשוף זרועך ואסור ידי ורגלי
שאני בחור בן שלושים ושבע שנים ואת'
זקן וכשאראה הסכין בידך פן אזדעזע ול'
ואפחד ואבעט בך ומתוך הבעיטה יהיה
בי מום ואפסל אלא בבקשה מתוך אבין ל'
שחוט אותי ושרוף אותי יפה והוליך קטמי
אל שרה אמי ותניח בתיבה שלה בגמירה

וכל זמן שתלך אל התיבה תהא מזכרת
ממני ועוד אומר יצחק אבא כשתשחטני
ותבדל ממני ותלך לשרה אמי ותשאל היכן
יצחק מה תאמר לה ומה תעשו לזקונו
לזקונותיכם אמ' לו יודעים אנחנו שאנחנו
מתים אחריך והוא שנחמנו עד שלא נ'
נולדת לנו והוא ינחמנו מיום זה והלאה
מיד ערך העצים ועקד אותו על המזבח
ונתנו שתי ארכובותיו על לבו בכח גדול
והקב"ה רואה אב עוקד ובן נעקד שהן שוין
והיו דמעות נופלות מעיני אברהם והיו
נופלין על קומת יצחק מיד נטל המאכלת
געה געייה גדולה אמ' מי אלך לאמי שרה ו'
ואומר לאמי שאבי שחטני מיד בכו המל'
המלאכים במר נפש ומגרן אברהם היה מ'
מכניס אורחים היכן מתן שכרן של עוברי
דרכים נפלו דמעותם של מלאכי השרת על
הסכין ולא יכלה לשחוט ולא שלטה בצוארו
של יצחק כשהגיע הסכין על צוארו של
יצחק פרחה נשמתו של יצחק מיד בא
השטן לשרה ואמ' יצחק שנעקד ואברהם
עומד עליו לשוחטו הגביה השטן את
שרה ורואה שיצחק עקוד ואברהם עומד
עליו לשוחטו מיד פרחה נשמתה מיד אמ'
הקב"ה למיכאל אל תניחהו לשוחטו אמ'
לאברהם אל תשלח ידך אל הנער אמר דברי
הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין מיד
ויקרא מלאך השם שינית מן השמים מיד
התירו וחזר נשמתו בו ועמד על רגליו וברך
מחייה המתים באותו שעה נשא אברהם
אברהם את עינו וירא והנה איל אחר
נאחז בסבך בקרנו ולקחו והקריבו תחת
בנו וכשעקדו וכששחטו וכששרפו היה
אומר זה תחת בני תחת בני ואומר רבש"ע
כשעה שיעמדו בני בצרה זכור להם היום
הזאת ויהיה מקובל לפניך כאלו שהיה אפרו
יצבור לפניך ומונח על גבי מזבח ס"לק

טעמים המובי' החושן

אודם

לראובן על שם שאדמו פניו כשהודה על שבלבל יצועי
אביו והודה ולא בוש והוא אבן רובין ומו'
ותולדותו אשה שנשאה אותה מפלת נפ'
נפלים וטוב הוא למקשה ובה מכלה וכשתי'
טובה להריון בהוראה שמינו ראובן לכך
כתי' אודם חסר כי דודאי בראות אדם ופנ'
אבן רובין מערב מאבן אחר רובין פלוני לפ'
שראובן הציל את יוסף ונתערב אהבתו אחד